

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**HIROKO ITAKURA'NIN KONUŞMADA BASKINLIK ANALİZ
YÖNTEMİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma AYDIN

DİYARBAKIR – 2019

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**HIROKO ITAKURA'NIN KONUŞMADA BASKINLIK ANALİZ
YÖNTEMİNİN İNCELENMESİ**

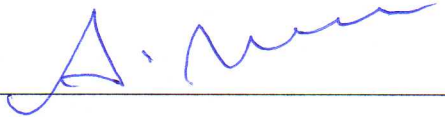
**HAZIRLAYAN
Fatma AYDIN**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ahmet TARCAN**

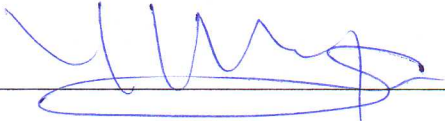
DİYARBAKIR – 2019

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Fatma AYDIN tarafından hazırlanan ‘‘Hiroko Itakura’nın Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin İncelenmesi’’ adlı çalışma 19.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Fransız Dili Anabilim Dalı, YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

[Doç. Dr. Ahmet TARCAN] (Danışman-Üye)

[Prof. Dr. Yahya SUZAN] (Üye)

[Doç. Dr. Şengül KOCAMAN] (Üye)

Prof. Dr. İlhami BULUT
Enstitü Müdürü

TAAHHÜTNAME

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Hiroko Itakura'nın Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişimine açılabilir.
- Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

19.06.2019

Fatma AYDIN

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“Hiroko Itakura’nın Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Fatma AYDIN

Danışman

Doç. Dr. Ahmet TARCAN

ÖNSÖZ

“Hiroko Itakura’nın Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin İncelenmesi” adlı bu araştırmada, toplumdilbilim alanında yürütülen konuşma odaklı çalışmalar ele alınmış, özellikle konuşma üzerine geliştirilmiş analiz yöntemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bir derleme çalışması olarak hazırlanan bu araştırmada nispeten güncel bir konuşma analizi yöntemi olan ve Hiroko Itakura tarafından geliştirilen konuşmada baskınlık analiz yöntemi detaylıca incelenmiş ve örneklerle açıklanmıştır. Araştırmanın amacı; konuşmada baskınlığın ilkelerini, sınıflandırılmasını, veri toplama süreçlerini ve çözümlenmelerini tanıtmak böylece özellikle toplumdilbilim alanında çalışan araştırmacılara yeni araştırma alanları sunmaktır.

Bu araştırmanın ilk bölümünde, araştırmanın konusu, çıkış noktası, amacı, önemi, sınırlılıkları ve varsayımlar anlatılmıştır. İkinci bölümde ise konuşma, konuşmada baskınlık çalışmaları, Hiroko Itakura’nın konuşmada baskınlık analizi yönteminin gelişiminde rol oynayan diğer konuşma analizi yöntemleri, Hiroko Itakura’nın konuşmada baskınlık analizi yönteminde kullanılan değerlendirme ölçütleri anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca anlatılan konularla alakalı Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde, araştırma yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde, sonuçlara değinilmiş ve sonraki çalışmalar için bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Vazgeçişler ve geri dönüşlerle geçen bu uzun araştırma süreci boyunca, anlayışını ve desteğini eksik etmeyen danışmanım Doç. Dr. Ahmet TARCAN’a minnetimi ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmam süresince hem akademik katkılarını hem de dostça tavırlarını ve desteklerini benden esirgemeyen sevgili mesai arkadaşlarım Ece Halime NAZLI ve Fidan DOĞAN’a gönülden teşekkür ederim. Hayatımın her anında maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen; sevgi ve özverileriyle akademik, mesleki ve özel hayatımın şekillenmesinde katkıları büyük olan; bana olan inançlarıyla özgüvenli, mutlu bir hayat yaşamamı sağlayan canım aileme sonsuz teşekkürler ederim. Son olarak, hayatıma girdikleri andan itibaren hayatımı daha anlamlı ve güzel kılan sevgili eşim Barış AYDIN’a, kızlarım Deniz ve Toprak’a teşekkür ederim.

Fatma AYDIN

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
TAAHHÜTNAME	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	vii
RÉSUMÉ	viii
ABSTRACT.....	ix
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR ve TANIMLAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	5
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5. Varsayımlar	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Konuşma	7
2.1.1. Toplumdilbilim Çalışmalarında Konuşma Araştırmaları	11
2.2. Konuşmada Baskınlık.....	13
2.2.1. Toplumdilbilim Çalışmalarında Konuşmada Baskınlık Araştırmaları..	18
2.3. Hiroko Itakura'nın Konuşmada Baskınlık Analizi Yönteminin Gelişiminde Rol Oynayan Yöntemler	22
2.3.1. Konuşma Analizi Yöntemi	22
2.3.2. Söylem Analizi Yöntemi	24
2.3.3. Diyalog Analizi Yöntemi.....	26
2.4. Hiroko Itakura'nın Konuşmada Baskınlık Analizi Yönteminde Kullanılan Değerlendirme Ölçütleri.....	27
2.4.1. Konuşma Sırası Almada Baskınlık (Sequential Dominance).....	28
2.4.1.1. Başarılı Kontrol Eylemleri (Successful Controlling Action)	29

2.4.1.2. Kontrol Teşebbüsü Eylemi (Attempted Controlling Action)	30
2.4.2. Konuşmaya Katılımda Baskınlık (Participatory Dominance).....	31
2.4.2.1. Aynı Anda Konuşma (Overlap).....	34
2.4.2.2. Söz Kesme (Interruption)	36
2.4.3. Nicel Baskınlık (Quantitative Dominance)	37
3. YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Veri Toplama Araçları	39
3.3. Verilerin Analizi	40
4. BULGULAR.....	41
5. TARTIŞMA	43
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	44
7. KAYNAKÇA	45
8. ÖZGEÇMİŞ	49

ÖZET

HIROKO ITAKURA'NIN KONUŞMADA BASKINLIK ANALİZ YÖNTEMİNİN İNCELENMESİ

Fatma AYDIN

Yüksek Lisans Tezi, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet TARCAN

Haziran, 2019, 64 sayfa

İletişim, insanların sosyalleşme sürecinde en önemli rollerden birini üstlenmektedir. İletişim sayesinde insanlar hem kendilerini ifade etme hem de çevresindekileri anlama fırsatı bulmaktadırlar. Sözlü, sözsüz, yazılı, görsel gibi farklı türleri bulunan iletişim kavramının en etkili, en kolay ulaşılan ve en sık kullanılan unsuru konuşmadır. Konuşma, sadece iletişime özgü unsurları içermekle kalmaz; fen bilimleri, sağlık bilimleri, sosyal bilimler gibi farklı bilim alanlarına hitap eden bilgilere ulaşılmasını da sağlamaktadır. Kapsamı dolayısıyla uzun yıllardır birçok bilimsel araştırmada kendine yer bulan konuşma, 1980'lerden itibaren dil ve toplum arasındaki ilişkileri ve dil kullanımlarındaki farklılıkları toplumsal değişkenlere göre değerlendiren toplumdilbilim alanının ana konularından biri haline gelmiştir.

Toplumdilbilim alanında yürütülen sayısız çalışmada konuşma, gerek araştırma konusu olarak gerekse de veri toplama aracı olarak yer almıştır. Konuşma odaklı toplumdilbilim araştırmaları incelendiğinde, 80'lerden günümüze kadar popülerliğini koruyan konulardan birinin konuşma analizi çalışmaları olduğu görülmektedir.

Konuşma analizi çalışmaları bu araştırma tezinin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Farklı zamanlarda, farklı bilimsel alanlarda çalışmalar yürüten araştırmacılar tarafında geliştirilen konuşma analizi çalışmalarını temel alan bu araştırma, nispeten güncel bir konuşma analizi yöntemi olan ve Hiroko Itakura tarafından geliştirilen konuşmada baskınlık analiz yöntemini detaylıca ele almakta ve örneklerle açıklamaktadır.

Araştırmanın amacı; konuşmada baskınlığın ilkelerini, sınıflandırılmasını, veri toplama süreçlerini ve çözümlemelerini tanıtmak böylece özellikle toplumdilbilim alanında çalışan araştırmacılara yeni araştırma alanları sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumdilbilim, konuşma, konuşma analizi, konuşmada baskınlık

RÉSUMÉ

EXAMEN DE L'ANALYSE DE LA DOMINANCE CONVERSATIONNELLE DE HIROKO ITAKURA

Fatma AYDIN

Thèse de Master, Département de Didactique du Français Langue Etrangère

Directeur: Maitre de Conférences Dr. Ahmet TARCAN

Juin, 2019, 64 pages

La communication joue un des rôles les plus importants dans le processus de socialisation des personnes. Grâce à la communication, les gens ont la possibilité de s'exprimer et de comprendre leur entourage. La conversation est l'élément de communication le plus efficace, le plus facilement accessible et le plus utilisé. La conversation comprend non seulement des éléments de communication, mais donne également accès à des informations concernant différents domaines de la science, tels que les sciences naturelles, les sciences de la santé et les sciences sociales. Depuis 1980, la conversation est devenue l'un des principaux sujets du domaine de la sociolinguistique, qui évalue les relations entre les langues.

De nombreuses études dans le domaine de la sociolinguistique, la conversation est utilisée comme sujet de recherche mais aussi comme outil de collecte de données. Lorsque l'on examine les recherches liées à la conversation, on s'aperçoit que l'un des sujets qui a gardé sa popularité des années 80 à nos jours est l'étude de l'analyse de la conversation.

Les études d'analyse de conversation sont le point de départ de cette thèse de recherche. Cette recherche, qui s'appuie sur des études d'analyse de conversation développées par des chercheurs travaillant dans différents domaines scientifiques à différentes époques, traite de la méthode d'analyse de la dominance conversationnelle développée par Hiroko Itakura et en explique les exemples.

Le but de cette recherche est d'introduire les principes de l'analyse de la dominance conversationnelle, sa classification, ses processus de collecte de données et d'évaluation. En outre, cette recherche vise à présenter de nouveaux domaines de recherche aux chercheurs travaillant dans le domaine de la sociolinguistique.

Mots-clés : Sociolinguistique, conversation, analyse de conversation, domination de la conversation

ABSTRACT
EXAMINATION OF THE ANALYSIS OF HIROKO ITAKURA'S
CONVERSATIONAL DOMINANCE

Fatma AYDIN

Master of Arts, French Language Teaching

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet TARCAN

June, 2019, 64 pages

Communication is one of the most important roles in the socialization process of people. Thanks to communication, people have the opportunity to express themselves and understand the people around them. The most effective, easily reached and frequently used element of communication is conversation. Conversation not only includes communicational elements, but also provides access to information that addresses different fields of science, like natural sciences, health sciences, and social sciences. Since 1980s, conversation has become one of the main subject areas of sociolinguistics, which evaluates relations between languages.

In numerous studies of sociolinguistics, conversation is used as a research topic and also as a data collection tool. When researches related to conversation are examined, it is seen that one of the topics that kept its popularity from the 80s to the present is the studies of conversation analysis.

Conversation analysis studies are the starting point of this study. This study, which is based on conversation analysis studies developed by researchers who work in different scientific fields at different times, focuses on conversational dominance analysis developed by Hiroko Itakura and explains with examples.

The aim of this study is to introduce the principles of conversational dominance analysis, classification, its data collection and evaluation processes. In addition, this study aims to present new research areas to researchers working in the field of sociolinguistics.

Keywords: Sociolinguistics, conversation, conversation analysis, conversational dominance

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Şekil Adı:</u>	<u>Sayfa No:</u>
1	Linell, Gustavsson, Juvonen'e göre Konuşmada Baskınlık.....	30
2	Seikkula'ya göre Konuşmada Baskınlık.....	31
3	Itakura'ya göre Konuşmada Baskınlık.....	32
4	Konuşmada Baskınlık Teorileri.....	32

KISALTMALAR ve TANIMLAR

- [Aynı anda konuşma ifadelerinin başlangıcı.
-] Aynı anda konuşma ifadelerinin sonu.
- = 1. Bir konuşmacının konuşması devam edem ederken araya söz kesme eylemini göstermek için kullanılan grafiksel bir ifadedir.
2. İlk konuşmacının sözü biter bitmez, aynı anda konuşma olmaksızın, ikinci konuşmacının konuşmasını başlatması.
- Bir ifade içinde kısa ve bilinmeyen duraklama.
- (()) Sözel olmayan ifadeler. Örneğin; gülüşmeler.

1. GİRİŞ

Dil ve toplum birbirinden ayrılmaz iki kavramdır. Vardar (2001a: 15) bu ilişkiyi; “İnsan demek, dil demektir, ama dil demek de birçok bakımdan toplum demektir.” şeklinde ifade etmektedir. Dil; toplumu oluşturan bireylerin bir arada yaşamalarını, duygu ve düşüncelerini bir takım ortak ses ve anlam öğelerini kullanarak dışa vurmalarını sağlayan toplumsal bir olgudur. Kültürel, sosyal, ekonomik, ahlaki, düşünsel vb. birikimlerinin etkisiyle biçimlenip işlev kazanan dil, temelinde ait olduğu topluma özgü özellikler barındırmaktadır. Bu nedenle her dilin bir toplumu yansıttığını söylemek yanlış olmaz. Toplumun dinamik yapısı, toplumsal öğelerin göstergesi olan dili sürekli bir değişime maruz bırakmaktadır. Bu değişimin bir sonucu olarak, yeni kullanımlar, sözcükler, yapılar dile eklenmekte böylece dil zenginleşip gelişmektedir. Aksan (2003: 65), dil-toplum etkileşimini; “Bir toplumun yaşayış biçimi, kültürü, tarihsel olayları ile ilgili hiçbir bilgimiz olmasa bile, sadece o toplumun dilini, söz varlığını inceleyerek bu konularda değerli bilgiler edinebilir; aynı şekilde bir dilin belli bir dönemdeki bir metnini yabancı öğeler açısından inceleyerek o dili konuşan toplumun hangi yabancı etkiler altında kaldığını saptayabiliriz.” sözleriyle ifade eder.

Tek tek ele alındıklarında, dil kavramı daha çok dilbilim alanının; toplum kavramı ise sosyoloji alanının çalışma konusudur, fakat çok geniş bir kapsama sahip olmaları nedeniyle her iki kavram multidisipliner yaklaşımla farklı birçok alanın çalışma konusu olmuştur. Bununla birlikte; dil ile toplum arasındaki ilişkileri ve bunların birbirleri üzerindeki etkilerini ele alıp bilimsel bulgulara ulaşmaya çalışan, çatı bir alan olan toplumdilbilim alanı mevcuttur.

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü toplumdilbilimi: “Dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle bu iki tür olgu arasındaki eşdeğişirliği inceleyen karma dal” olarak tanımlamaktadır (Güz, Huber, Senemoğlu, & Öztokat, 2007: 196). Spolsky (2003) toplumdilbilimi, dil ile toplum arasındaki ve dil kullanımları ile o dili kullananların içinde yaşadıkları toplumsal yapılar arasındaki ilişkileri inceleyen, insan topluluklarının birbiriyle ilişkili ve bazıları dilbilimsel olan birçok modelden ve davranıştan oluştuğunu varsayan bir çalışma alanı olarak ifade eder. Gumperz’in, sosyal yapı ve dilbilimsel yapılar arasındaki korelasyonları bulma ve meydana gelen değişimleri gözlemleme çabası olarak ifade ettiği

toplumdilbilimi, Chambers daha dolaysız bir şekilde, dilin sosyal kullanımlarının incelenmesi olarak tanımlamaktadır (Wardhaugh, 2006).

20.yy'ın başlarında bir disiplin olarak "toplumdilbilim" başlığı altında bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmış ve aynı yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu çalışmalar büyük bir ivme kazanmıştır. Ele aldığı dil ve toplum kavramlarının yaşayan ve sürekli gelişen kavramlar olması sebebiyle; toplumdilbilim çalışmalarının kapsamı her geçen gün daha da genişlemektedir (Güven, 2012).

Toplumdilbilim alanında yapılan ilk çalışmalarda, toplumsal ve dilbilimsel kavramlar birlikte ele alınmış olsa da, bu iki kavramın tam bir sentezinin yapılamadığı; dolayısıyla bugünkü toplumdilbilim çalışmalarının çok uzağında kaldığı açıkça görülmektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri, dilbilim çalışmalarına toplumsal kavramları ekleyen Bloomfield, Labov, Meillet vd. dilbilimcilerin, hala daha önceki dönemlerde incelenen dil etimolojisi, dil değişmesi ve dillerin kökenleri gibi konulara yoğunlaşmış olmalarıdır. Bir diğer sebep ise; çalışmalarda daha çok anket teknikleri veya sistematik olmayan gözlemlerle veri toplanmasıdır. Labov'un da belirttiği gibi ses kayıt cihazlarının, spektrogramların, örnekleme prosedürlerinin ve tabi ki de bilgisayarların daha fazla veriyi işleyebilmek için geliştirilmesine kadar toplumdilbilim alanında fazla şey başarılamamıştır (Nazlı, 2016).

1950'lerde neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan sosyal, ekonomik, siyasi ve psikolojik olaylar bilimsel ve teknolojik değişimleri ve gelişmeleri tetiklemiştir. Bu değişimlerin ve gelişmelerin etkisi, hiç şüphesiz toplumdilbilim alanındaki çalışmalarda da görülmektedir. Özellikle 1960 sonrasında, toplumdilbilimciler dilbilimsel kavramlar kadar sosyolojik kavramlara da çalışmalarında yer vermişler; genellikle dil-güç, dil-ideoloji, dil-cinsiyet, dil-eğitim düzeyi ve dil-sosyal psikoloji ilişkilerini açıklamaya yönelmişlerdir. Yine bu dönemde, toplum dilbilimcilerin sosyolojik kavramları incelediği gibi sosyologların da çalışmalarında dilbilimsel kavramlara yer verdikleri dikkat çekmektedir. 1960 ve sonrasında araştırmacıların, çalışmalarında kullandıkları yöntem ve metotlara bakıldığında; teknolojik unsurlardan sıklıkla faydalandıkları böylece daha sistematik analiz yöntem ve teknikleri geliştirdikleri, daha güvenilir ve geçerli bilgiye ulaştıkları görülmektedir.

Toplumdilbilim alanının yaklaşık yüz yıllık tarihi değerlendirildiğinde, sözel dil kullanımları; yani konuşma, üzerine yapılan çalışmalar neredeyse ilk sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmalarda konuşma ya araştırma konusu olarak ya da veri toplama aracı olarak ele alınmıştır. Toplumdilbilim çalışmalarında konuşmanın ilk sıralarda yer almasında;

dilbilgisi, söz dizimi (sentaks), ses bilgisi (fonetik), ses bilimi (fonoloji), biçim bilimi (morfoloji) vb dilbilim kavramları ile birlikte; yaş, cinsiyet, meslek, gelir, toplumsal güç, sosyal sınıf, din, etnik kimlik gibi sosyolojik kavramları içeren çok boyutlu bir yapıya sahip oluşunun, hızlı ve kolay ulaşılabilirliğinin etkisi çok büyüktür.

Konuşma odaklı araştırmalar ele alındığında, konuşma analizi çalışmalarının, son yıllarda, popülerlik kazandığı görülmektedir. Türkiye’de bu konu üzerine yapılan çalışmalar uluslararası alan yazınındaki çalışmalara kıyasla daha az olsa da kapsamlı çalışmalar yapılmakta ve sayı gittikçe artmaktadır. Konuşma analizi temel olarak insanların iletişim ve etkileşimini toplumsal yaşamın temeli olarak gören ve bu yaklaşımla verileri işlemek için çeşitli mekanizmaları bulunan bir yöntem ve yaklaşımlar bütünüdür (akt. Atar, 2017: 18). Sosyolog Goffman ve Garfinkel’in çalışmalarından ortaya çıkan ve bir başka sosyolog Harvey Sacks tarafından geliştirilen konuşma analizi dilin bir araç olarak sosyal eylemleri gerçekleştirmek için nasıl kullanıldığına odaklanmaktadır. Bu noktada; günlük hayatta farklı iletişim ortamlarındaki (arkadaş-arkadaş, öğretmen-öğrenci, işveren-işçi, hâkim-davalı...) doğal konuşmaların düzenlenişi konuşma analizinin çalışma konusu olmaktadır. Sosyal öğelerle ilişkilendirilerek yapılan konuşma analizi çalışmaları, kurumsal iletişim, ikinci dil öğretimi, adli dilbilim, sınıf içi iletişim gibi alanlarında kullanılmaktadır.

Konuşma analizi, kendinden sonraki birçok konuşma odaklı toplumdilbilim araştırmasına temel oluşturmuştur. Bu araştırmaların başında söylem analizi ve diyalog analizi araştırmaları gelmektedir. Son yıllarda en az konuşma analizi kadar popüler olan söylem analizi ve diyalog analizi çalışmaları, konuşma analizine benzer içeriğe ve prensiplere sahiplerdir. Söylem analizini farklı kılan en önemli özellik yazılı dili de işin içine katması ve hem yazılı hem sözlü dili işlevsel ve biçimsel olarak ele alıp, dil kullanımındaki düzeni ve bu düzeni oluşturan öğeleri tespit etmesidir. Diyalog analizini farklı kılan özellik ise; konuşma sürecin arkasındaki sosyal, kültürel, tarihsel ve durumsal bağlamları dikkate alarak konuşmaları sistematik olarak incelemesidir.

Yukarıda bahsi geçen üç analiz yönteminin bir sentezi olarak nitelendirilen, 2000’li yıllardan itibaren üzerinde çalışmalar yürütülen ve nispeten daha güncel içeriğe ve yönteme sahip olan, konuşma odaklı bir diğer toplumdilbilim çalışması, konuşmada baskınlık analizidir. Bahsi geçen analiz yöntemlerinde olduğu gibi temelde sosyolojik öğelerle dilbilimsel öğeleri barındıran konuşmada baskınlık analizini diğer analiz yöntemlerinden ayıran en büyük özellik, konuşma sürecine dahil olan konuşmacıların sözel eylemlerinin;

söz sırası alma (İng. sequencing), konuşmaya katılma (İng. participation) ve konuşma miktarı (İng. quantity of talk) gibi ölçütlere göre değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeler sonucu elde edilen sayısal veriler ışığında konuşmada baskınlık gösteren kişinin belirlenmesidir.

Özetle, toplumdilbilim yaklaşık 2500 yıllık tarihsel geçmişe sahip dilbilimin ilke ve kavramlarının etkisiyle ortaya çıkmış, 90'lı yılların başında kendine has ilke ve kavramlarıyla bilim dünyasında yerini almış bir bilim dalıdır. Ayrıca, sosyolog ve dilbilimcilerin katkılarıyla içeriği; bilimsel ve teknolojik gelişmelerle de çalışma yöntemi ve çalışma sahası genişleyen toplumdilbilim artık bilim dünyasınca tanınmış, kabul görmüş, popüler bir bilim dalıdır. Güven (2015: 3), toplumdilbilimin bugünkü yerini şöyle açıklar: “Toplumdilbilimin verileri gerçek yaşam ve toplumun içinden alınan dilsel kesitlerdir. İnsanın değişerek gelişmesi ve toplumun da bütün olgularıyla birlikte değişmesi, bireyi ve evreni anlamada dil ile toplum olgularının ortaklaşa işe koşulmasını kaçınılmaz hale getirmekte, bu da toplumsal dilbilimin çağa yön verecek bir bilim haline geldiğini göstermektedir.”

Yaşayan, sürekli değişen ve gelişen, oldukça geniş bir içeriğe sahip iki kavram olan dil ve toplumu inceleyen toplumdilbilimin çalışma konuları çeşitlilik göstermektedir. Toplumdilbilimciler bazen bir dilsel topluluğa ait telaffuz farklılıklarından ya da dilbilgisel bir yapının kullanımından kaynaklanan farklılıklardan yola çıkarak o topluluğun üyelerinin eğitim düzeyleri, ekonomik statüleri, politik tutumları ya da inanç sistemleri hakkında değerlendirmelerde bulunabilmektedir. Bazen de toplumdilbilimciler, sosyal kimlik ve dil tercihleri arasındaki bağı incelenmekte ve bazı dil varyetelerinin neden daha etkili ve baskın olduğunu, diğer varyetelerin ise neden daha çekinik olduğunu araştırmalarına konu edinmektedirler (Nazlı, 2016: 42). Toplumdilbilim çalışmalarının geçmişini göz önünde bulundurarak, önümüzdeki yıllar için, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel vb. olaylar toplumları ve dilleri değiştirmeye devam edeceğini, toplumdilbilimcilerin bu değişimlerin etkisiyle yeni araştırma konuları üzerinde çalışacağını, fakat konuşma ve cinsiyet verilerinin bu yeni çalışmalarda da yerini koruyacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

1.1. Problem Durumu

Bu araştırmada, Hiroko Itakura tarafından geliştirilen ‘‘Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi’’ ele alınmaktadır. Ayrıca aşağıda belirtilen alt problem durumlarına cevap aranmaktadır:

1. Toplumdilbilim çalışmalarında konuşmanın yeri ve önemi nedir?
2. Toplumdilbilim çalışmalarındaki konuşmada analizi örnekleri nelerdir?
3. Konuşmada baskınlık analiz yöntemi nedir?
4. Konuşmada baskınlık analiz yönteminde kullanılan değerlendirme ölçütleri nelerdir, nasıl değerlendirilir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Konuşma, sosyal bir varlık olan insanın, toplum içerisinde yaşamasını sağlayan en önemli iletişim aralarındanıdır. Konuşma, insanlar için bir iletişim aracı olmanın ötesinde hayati bir ihtiyaçtır. Önemiyle hem günlük hayatın hem de birçok akademik çalışmanın merkezinde yer alan konuşma bu araştırmanın genel konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın özelinde ise Hiroko Itakura tarafından geliştirilen Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi ele alınmıştır. Bu kapsamda, Hiroko Itakura'nın 2001 yılında yayınladığı ‘‘Konuşmada Baskınlık ve Cinsiyet’’ (İng. Conversational Dominance and Gender) isimli çalışması temel alınmış ve araştırmanın içeriği bu çalışma çerçevesinde oluşturulmuştur.

Bu araştırmada, kapsamlı bir derleme çalışması ile Türkiye’de üzerinde henüz detaylı bir çalışma yürütölmemiş olan konuşmada baskınlığın ilkelerini, sınıflandırılmasını, veri toplama süreçlerini ve özömlmelerini tanıtmak böylece özellikle toplumdilbilim alanında çalışan araştırmacılara yeni araştırma alanları sunmayı amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan davranışları ilk çağlardan bu yana düşünölen ve araştırılan konulardan biridir. Eski ağ filozoflarının öğretilerinden, günömuz teknolojisinde çalışmalar yüröten bilim insanlarının deney ve gözlem temelli çalışmalarına kadar birçok araştırmada, insanı diğer canlılardan ayıran temel davranışlar incelenmiş ve bu davranışların altında yatan sebeplerin

neler olabileceği tartışılmıştır. Artık günümüzde insana özgü temel davranışlardan birinin konuşma yoluyla dili kullanabilmek olduğu kabul edilmektedir (Topbaş,1994: 2).

Konuşma, özünde insanın doğal vücut fonksiyonlarının bir yan ürünüdür. (Wikipedia, 2017) Fakat duygu ve düşünceleri ifade etme, çevreyle iletişime geçme ihtiyacı, bu doğal vücut fonksiyonunu günlük hayatın temel yaşam dinamiklerinden birine dönüştürmüştür. Fizyolojik, nörolojik, psikolojik, sosyolojik, dilbilimsel birçok özelliği içinde barındıran konuşma, kısa sürede bilimsel araştırmalarda en fazla mesai harcanan konulardan biri olmuştur. Her alan kendi sınırlılıkları ve kapsamaları dâhilinde konuşmayı, farklı değişkenleri dikkate alarak araştırmıştır.

Hazırlanan bu araştırmada; konuşma, dilbilimin alt dalı olan toplumdilbilim alanının sınırlılıklarına ve kapsamına göre ele alınmış ve Hiroko Itakura tarafından geliştirilen Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi incelenmiştir. Toplumdilbilim alanında Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin kullanıldığı birçok çalışma mevcuttur. Çalışmaların çoğu Amerika'da, Avrupa'da ve Uzak Doğu'da gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan bu araştırma için yapılan literatür taramasında Türkiye'de Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi üzerine yapılmış kapsamlı bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Dolayısıyla araştırma, Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi kullanılarak hazırlanmış ilk derleme çalışmalardan biri olması nedeniyle büyük önem teşkil etmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Hazırlanan bu tez çalışması; Hiroko Itakura'nın geliştirdiği Konuşmada Baskınlık Analiz Yöntemi ile sınırlıdır. Bir derleme niteliği taşıyan çalışmada, Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin gelişiminde rol oynayan diğer analiz yöntemleri, analiz sürecinde kullanılan nitel ve nicel değerlendirme ölçütleri ve günlük konuşma örnekleriyle elde edilen değerlendirme sonuçlarına yer verilmiştir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada kullanılan kaynaklar, araştırmanın amacını ortaya koyabilecek niteliktedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Konuşma

Bireyin kendisini, bilgisini, düşüncelerini, deneyimlerini aktarma; duygularını, arzularını, sevgisini gösterme; istek ve şikâyetlerini belirtme; kısacası çevresiyle iletişime geçme ihtiyacı dil(ler)in ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Kavramların ve nesnelere ses, jest-mimik, işaret, yazı gibi sembollerle kodlanması ve bu kodların çözümlenmesiyle oluşmuş anlamlı bir sistem olan dil; kendine özgü kurallara sahip, yaşayan, değişen ve gelişen canlı bir varlıktır. Dil, bir anlatım yöntemi ve etkili bir iletişim aracıdır. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan doğal bir araç, sosyal bir olgudur. F. de Saussure Genel Dilbilim Derslerinde hem yapısal hem de işlevsel yönünü ele alarak onu: “Dil, hem dil yetisinin toplumsal ürünüdür hem de bu yetinin bireylerce kullanılabilmesi için toplumun benimsediği zorunlu bir uzlaşmalar bütünüdür.” (Vardar, 2001b, s.38). diye tanımlamaktadır. Prof. Dr. Zeynel Kıran, F. de Saussure’ün bu düşüncesini, “Gerçekten de dil topluma ait olup; ancak toplum içerisinde değer bulur. Toplum olmadan dil olmayacağı gibi dil olmadan da toplum içinde anlaşma olmaz. Konuşan ve anlaşmazlık istemeyen birey, bu ortaklaşa uzlaşmayı değiştir(e)mez; ona uymak zorundadırlar” (Kıran & Kıran, 2010, s.?) sözleriyle desteklemektedir.

Dilin sözel olarak kodlanmasıyla ortaya çıkan ve iletişim için dil kadar önemli bir diğer unsur ise konuşmadır. Konuşma, en basit haliyle, kişilerin duygularının ve düşüncelerinin, belirli bir dil sistemine ait, tasarlanmış ve anlamlandırılmış kodlar kullanarak sesle dışa vurumu şeklinde tanımlanabilir. Her ne kadar insan hayatının doğal ve basit bir eylemi gibi görünse de konuşma; fizyolojik, nörolojik, psikolojik, sosyolojik ve dilbilimsel süreçleri içerisinde barındıran karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı pek çok bilim dalının konusu olmuştur. Bu bilim dallarının her biri konuşmayı kendi bakış açılarına ve bilimsel yöntemlerine dayalı olarak ele almakta ve tanımlamaktadır. Bu nedenle konuşmayla ilgili tek bir tanım yapmak kolay değildir.

İnsan fizyolojisi dikkate alınarak tanımlandığında konuşma; bir seri kas hareketi, bir motor beceridir. “Kirk ve Gallagher (1989), konuşmayı motor aktiviteler ve bilişsel süreçlerin ürünü, sesin sistematik üretimi olarak; Schielfelbush ve McCormick (1981) ise dilin ses iletim yolunu oluşturan bir motor davranış olarak tanımlamışlardır.” (akt. Zan, 2005: 5). Konuşmanın gerçekleşmesinde insan vücudunda bulunan çok sayıda organın görev

almaktadır. Bu organların oluşturdukları fizyolojik sistemlerin koordineli bir şekilde çalışması sonucunda konuşmanın ham maddesi olan sesler oluşmaktadır. Oluşan bu sesler çoğu zaman tek başlarına anlamlı değildir. Ancak işitme ve öğrenme kapasitesine sahip bireyler, içinde yaşadıkları toplumun kabul ettiği ve iletişim için kullandığı dil sistemine uygun bir şekilde bu sesleri bir araya getirip anlamlı yapılar meydana getirmektedirler. Dil ve konuşma terapisti Topbaş (1994: 6) konuşmanın fizyolojik yapısını “Konuşma eylemi, insanda işitme ve ses yolu kullanılarak konuşma işlevinde görev alan bazı organlar yardımıyla düşüncelerin sesli sembollere dönüştürülmesi olayıdır. Merkezi ve çevresel sinir sisteminin rol oynadığı bu süreç, duyuşsal gelişim, motor gelişim, psiko-motor olgunlaşma, zihin ve dil gelişimine koşut olarak gelişir. Bunun yanı sıra sosyal bir çevrenin varlığı ve bu çevrenin sağladığı işitsel-sözel girdi gerekmektedir.” sözleriyle özetlemiştir.

Konuşmanın fiziksel olarak gerçekleştirilmesi ve zihinde anlamlandırılması sürecinde görev alan tüm organların uygun hızda ve ahenkli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Bu noktada en önemli rolü beyin üstlenir. Kas ve sinir sistemini kontrol ederek organların düzenli çalışmasını sağlayan beyin aynı zamanda neyin, nasıl, ne zaman ve ne şekilde söyleneceğini de ayarlar. Dolayısıyla fizyolojik yapıyı kontrol eden nörolojik yapı konuşmada daha ön plandadır. Beyin, dil ve konuşma ilişkisini açıklayan ilk çalışma Franz Joseph Gall tarafından yapılmıştır. Gall, beyni kendine özgü fonksiyonları olan alanlardan oluşmuş bir bütün olarak ele almış ve kafatası üzerinde bu alanların yer tespitini yapmıştır. Gözlemlerine dayanarak konuşma eyleminin ve diğer dil becerilerinin beynin ön kısmında yer aldığını ileri sürmüştür (Onan, 2010: 526). Daha sonra, 1836'da Mark Dax, beyin hasarı sonrası insan vücudunda gelişen sorunları inceleyerek beynin iki yarım küreden oluştuğu tezini ileri sürmüştür. Her iki yarım kürenin, vücudun farklı işlevlerini kontrol ettiğini açıklamıştır. Beynin sol yarım küresinde gelişen hasar sonrası konuşma kaybının gerçekleştiğini tespit etmiş böylece beyindeki konuşma becerisinin sol yarım küreyle ilişkili olduğunu savunmuştur (Gündoğan, 2005: 333). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise özellikle beyin ve sinir hastalıkları cerrahları tarafından yapılan araştırmalar, dilin kullanılması ve konuşmanın gerçekleşmesi sürecinde, beynin işlevleriyle ilgili hem tıp hem dilbilim literatürüne önemli katkılar sağlamıştır. Bu araştırmalar arasında hiç şüphesiz en fazla kabul göreni Broca ile Wernicke alanlarının tespitidir. Beynin sol üst yarısında olduğu kabul edilen, tamamen dil kullanımı ve konuşmayla ilişkilendirilmiş bu alanlardan Broca alanının konuşmanın üretimi görevini, Wernicke alanının ise konuşulanları algılama, anlama ve yorumlama görevini üstlendiği iddia edilmiştir (Onan, 2010: 527). Amerikan Nöroloji

Akademisi'nin 27 Nisan 2004 basın bülteninde, yaş etkenini de dikkate alıp işlevsel manyetik rezonanslı görüntüleme (fMRI) yöntemini kullanarak bu doğrultuda yaptığı araştırması; “Çocukluktan yaklaşık 25 yaşına kadar, sağlakların dil becerilerinin beynin sol yarımküresi tarafından, solakların dil becerilerinin ise beynin sağ yarımküresi tarafından kontrol edildiğini; yaklaşık 25 yaşından sonra dil becerisinin beynin iki yarımküresi arasında "eşitlendiğini" ve yetişkinlerin, dil becerileriyle ilgili olarak beyinlerinin her iki yarımküresini kullanabildiklerini göstermiştir.” (Bilim ve Teknik Dergisi, 2004: 7). Son dönemde yapılan araştırmalar ise dil ve konuşmayla ilgili beyinin işleyişinde bireysel farklılıkların bulunabileceği, alanlar arası transferin de mümkün olabileceği görüşünü desteklemiştir. Bu araştırmalara göre "İnsanlarda, dil işlev yeri farklı organize edilmiştir. Örneğin çocuklarda, dil kullanımında önemli olduğu düşünülen beyin bölgelerinde hasar gören parçaların görevlerini diğer parçaların "üstlendiği" görülmüştür."(Altmışdört, 2013: 55)

Konuşma, fen bilimleri ve sağlık bilimleri çalışmalarında olduğu kadar sosyal bilimlerdeki çalışmalarda da kendine yer bulmuştur. Konuşmayı sıklıkla araştırma konusu yapan sosyal bilim dallarından biri psikolojidir. Psikologlar “dil nasıl algılandığını ve kullanıldığını araştırmak için dil ve deneyim, dil ve zihin arasındaki ilişkiyi hem biyolojik hem de psikolojik yönden incelemektedirler” (Özbay ve Barutçu, 2013, 936). Konuşma, psikolojik çalışmalarda iki farklı açıdan ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, iletişim ihtiyacını karşılamada bir araç olarak kullanılmasıdır. Psikologlara göre insan doğumundan itibaren birçok uyarana maruz kalır. Doğası gereği bu uyarınlara merak eder, araştırır, elde ettiği verileri işler, yorumlar böylece öğrenir ve davranışlar geliştirir. Merak duygusunun etkinleştirdiği düşünme faaliyeti ve öğrenme isteği; insanı çevresindeki olayları, durumları, kişileri anlayabilmek aynı zamanda kendi duygu ve düşüncelerini anlatabilmek için bedensel, görsel ve işitsel araçlar kullanarak iletişime geçmeye iter. Temel psikolojik ihtiyaç kategorisinde değerlendirilen iletişim ihtiyacını karşılamada en sık başvurulan ve en etkili iletişim aracı ise hiç şüphesiz ki konuşmadır. 1930’larda Henry Murray tarafından geliştirilen “Kişilik Kuramı”nda, 1950’lerde Abraham Maslow’un ünlü “İhtiyaç Hiyerarşisi Kuramında”, 20. yüzyılın sonlarında Edward L. Deci ve Richard M. Ryan’ın öz belirleme kuramında (self-determination), 21. yüzyılın başlarında ise T.M. Heckert’in yeni psikolojik ihtiyaçları değerlendirme ölçeği çalışmasında Bir gruba dahil olma, onlarla yaşama, sevme ve ilişki kurma gibi isteklerin temel psikolojik ihtiyaçların başında geldiği ve bu ihtiyacı karşılamada konuşmanın büyük rolü olduğu vurgulanmıştır. Konuşma sayesinde kendini ifade edebilme ve sosyal çevreyle iletişime geçebilme ihtiyacını tatmin eden kişinin hayata

daha kolay uyum sağladığı, kişilik gelişimlerinin ve psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğu, yaşamdan aldığı zevkin arttığı, yaşama ait kaygılarının ise azaldığı yine psikologların çalışmalarıyla tespit edilmiştir. Konuşmanın psikolojik çalışmalarda yer aldığı ikinci durum ise kişilik analizi tespiti yapmak için uygulanan projektif (yansıtmacı) testlerde veri toplama ve değerlendirme aracı olarak kullanılmasıdır. “Projektif testlerde uygulayıcı uygulama sırasında deneğin bütün davranış ve tepkilerini kaydetmelidir. Bu nedenle bu testlerin büyük bir kısmı sözlüdür.”(Alibal, 1994: 197). Mürekkep lekeleri, resimli kartlar, birbiriyle ilişkisi olmayan kelimeler, yarım bırakılmış cümleler gibi materyaller kullanılarak uygulanan projektif testlerin değerlendirilmesinde sadece deneğin konuşmaları temel alınmaktadır. Testin uygulama sürecinde deneğe sunulan görsel ya da yazılı uyaranların nasıl algılandığı ve bu uyaranların neler çağrıştırdığı denek tarafından sözlü olarak ifade edilir. Verilen yanıtlar genellikle kliniklerde davranış bozukluğu tanısı koymak ve kişilik dinamiğini açıklamak için kullanılır (akt. Dal, 2009: 38).

Sosyolojik çalışmalarda konuşma, psikolojik çalışmalarda olduğu gibi, iletişim ihtiyacını karşılayan ve kişilerarası etkileşimi sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır. Aralarındaki en temel fark ise psikolojik çalışmalar, konuşma aracılığıyla sağlanan iletişimin bireysel iyi oluşa katkısını ele alırken; sosyolojik çalışmalar, konuşma aracılığıyla sağlanan iletişimin bireyin yaşadığı fiziksel ve sosyo-kültürel ortama uyum sürecine katkısını ele almaktadır. Sosyolojide "toplumsallaşma ya da sosyalleşme" olarak ifade edilen bu uyum sürecinde birey kendi toplumunun bir üyesi olmayı; toplumu tarafından kabul edilen davranış örüntülerini, insanın davranışına yön veren, bunları belirleyip şekillendiren temel toplumsal ve kültürel değerleri (normları) öğrenmekte ve bu değerler ve normlar doğrultusunda davranmaktadır (Uslu, 2013:199). Sürecin sağlıklı bir şekilde yaşanmasında topluma ait karakteristik dilin edinilmesi ve konuşma eyleminin öğrenilmesi, büyük öneme sahiptir. Yurtdaş ve arkadaşları (2011: 105) bu önemi şöyle dile getirirler : “Konuşma eylemi, insanların sosyalleşme sürecinde çok önemli bir rol oynar. Birey, içinde doğduğu toplumun bir parçası olabilmek için başkalarıyla ilişki kurmak zorundadır. Bu ilişkinin temellerinden biri dili sözel etkileşimlerde nasıl kullanılacağını öğrenmek yani konuşmaktır.”

Çalışmalarında konuşmaya genişçe bir yer ayıran bir başka sosyal bilim dalı ise dilbilimdir. Dilbilim genel olarak dil olayını, özel olarak da dilin çeşitli gerçekleştirmeleri sayılan doğal dillerin hem belli bir evrendeki işleyiş düzenini, hem de çeşitli evrenler

arasındaki değişimlerini incelemektedir (Vardar; 2001b, 21). Dilbilim, dilsel olguları “doğru” ya da “yanlış” olarak nitelendirecek kurallar üretmek yerine, bu olguları sadece gözlemlemekte, işleyişini açıklamakta ve betimlemektedir. J. Lyons’ın deyimiyle: “Dilbilimcinin birinci görevi, insanların konuşma ve yazma biçimlerini betimlemektir; nasıl konuşma ya da yazmaları gerektiğini buyurmak değil.” Dilbilimsel çalışmaların öncelikli konusu konuşma dilidir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi söz yazıdan daha eski ve daha yaygındır. İkincisi ise yazı, sözlü dil birimleri üzerine kurulmuştur ve dilin bir imgesi, seslerin grafiklerle gösterilmesidir. Dilbilimci, bir dilsel toplulukta yalnız egemen, kurallı kullanımı değil, bir dili oluşturan tüm değişkenleri, gerçek ve olanaklı tüm kullanımları incelemektedir (Kıran&Kıran, 2010; 115). Dolayısıyla, çağdaş dilbilimin kurucusu F. Saussure’den günümüze kadar yapılan çoğu dilbilim çalışmasında, konuşma odaklı araştırmalar yapılmıştır. Özellikle 1960’lardan itibaren dil-toplum ilişkisini sosyo-kültürel açıdan irdeleyen, dilbilimin bir alt dalı olan, “Toplumdilbilim” alanında en çok araştırma yapılan konularından biri konuşma olmuştur. Toplumdilbilimciler; yaş, cinsiyet, meslek, gelir, toplumsal güç, sosyal sınıf, din, etnik kimlik vb. kriterleri dikkate alarak konuşma eylemlerini incelemişlerdir. Bu araştırmalarda konuşmacıların dil türü tercihleri (resmi-günlük dil), sözcük seçimleri, telaffuzları, tonlama ve vurgu kullanımları gibi konuşmaya ait öğeler değerlendirilmiştir.

2.1.1. Toplumdilbilim Çalışmalarında Konuşma Araştırmaları

İlk kez 19. yüzyılda Auguste Comte’un çalışmalarında toplumsal hayatı farklı boyutlarla irdeleyen bir bilim dalı olarak ismi telaffuz edilen sosyoloji; ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk, antropoloji gibi birçok bilim dalıyla sürekli ilişki halindedir (Bulut, 2015: 2). Oldukça geniş bir kapsama sahip olan sosyoloji, 1960’lardan itibaren dil(ler) üzerine yapılan çalışmalarda da etkisini göstermiştir ve yeni bir bilim dalı olan toplumdilbilimin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İmer’in aktardığına göre, toplumdilbilim alanının bir disiplin olarak ortaya çıktığı ilk çalışma kabul edilen, Thomas Callen Hudson’ın 1939 yılındaki “Sosyolinguistic in India” (Hindistan’da toplumsal dilbilimi) isimli çalışması konuşma üzerine yapılmıştır (Güven, 2012: 56). Yani, toplumdilbilim alanı konuşma içerikli bir çalışma üzerinde temellenmiştir.

Bu çalışmada Kuzey Amerika’da yaşayan insanların konuştuğu standart İngilizceyle, zencilerin konuştuğu dil arasındaki farklılıklardan doğan sorunları incelemektedir.

Amerika’daki ilk çalışmalardan sonra İngiliz dilbilimci ve toplumbilimci Basil Bernstein’in 1960’lı yıllarda geliştirdiği “Eksiklik Kuramı” teorisi, toplumdilbilimin gelişiminde önemli bir nokta olmuştur. Londra Eğitim ve Sosyolojik Araştırma Kurumu Müdürü Basil Bernstein’in eksiklik kuramına göre, bireylerin konuşma biçimleri, kullandıkları dilsel kodlar ait oldukları sınıfsal yapı içindeki konumlarını yansıtmakta ve güç, ayrıcalıklar ile servete ulaşma imkânlarını kontrol etmektedir. Bernstein sosyal sınıfın gelir ve mesleği belirlemede etkisi olduğu kadar, kültürel birikim ve dil kullanımı yani konuşma üzerinde de etkisi olduğunu öne sürer. Konuşma örüntülerinin sınıf farklarını yansıttığını ileri süren Bernstein, orta sınıf konuşma örüntülerini işçi sınıfının konuşma örüntülerinden ayırmak için “gelişmiş kod” ve “sınırlı kod” tanımlarını yapmıştır:

“ *Sınırlı Kodlar* ‘kısa, gramer açısından basit, çoğu kez tamamlanmamış cümleler’ den oluşan, sınırlı sayıda ve tekrarlar içeren sözcüklerle dolu, el kol hareketlerinin çok yoğun olarak kullanıldığı, sınırlı ve kısıtlı konuşma kalıplarıdır. Bu iletişim biçimi çok yaygın olarak kullanıldığı için çoğunlukla sorgulanmaz; anlam kapalıdır ve belirli bir kesime özgüdür, yani belirli bir durum veya ilişkiyle sınırlıdır ve bu yüzden yabancı birinin söyleneni anlaması zordur.

Gelişmiş kodlar gramer açısından çok daha yerinde, mantıklı ve betimleyicidir. Anlam daha geniş bir kelime dağarcığına, daha fazla ayrıntıya başvurularak açıklanır ve belirli bir dinleyicinin ihtiyaçları ve bilgisine uygun düşecek bireyselci bir açıklama seçilir. Bu yüzden, gelişmiş kodlar genele açıktır, herkes tarafından anlaşılabilir, belirli bir bağlam veya toplumsal grubun mevcut bilgilerine bağlı değildir.” (Tatlıcan, 2010: 195)

Bernstein’in “Eksiklik Kuramı” teorisine karşın, İngiltere’de, 1960’ların sonu 1970’lerin başında, geliştirilen William Labov ’un “Ayrılık Kuramı” teorisi dilbilim çalışmalarını farklı bir boyuta taşımıştır. Labov, konuşma farklılıkları ile ilgili çalışmaları ilk kez laboratuvar ortamına taşımıştır. Elde ettiği sonuçlar, Bernstein’in çalışmaları başta olmak üzere, daha önce ortaya atılmış birçok toplumdilbilim çalışmasını eleştirmiştir. Labov ayrılık kuramında, tıpkı eksiklik kuramında olduğu gibi sosyal sınıf farklılıklarının konuşmada farklılıklara neden olduğunu savunmaktadır. Fakat Bernstein konuşma farklılıklarını eksiklik olarak değerlendirirken, Labov bu farklılıkları bir eksiklik ya da üstünlük olarak değil bir ayrılık olarak değerlendirmektedir. (Dağabakan, 2012: 94)

Gözleme dayalı ve laboratuvar ortamındaki çalışmalarla, bilim dünyasında adı daha fazla anılan toplumdilbilim, 1970 ve 1980’li yıllarda toplumdilbilimin temelini oluşturan ikidillilik, çokdillilik, pidgin, lingua franca ve kreoller gibi konuları ele almıştır. Bu noktada, Avrupa’nın çokdilliliğiyle ilgili araştırmalar yapıp listeler hazırlayan Peter Trudgill ve Labov toplumdilbilim alanına büyük katkılarda bulunmuşlardır. (Güven, 2012: 56)

1990’lı yıllardan itibaren toplumdilbilim alanında çalışmalar yürüten araştırmacılar, konuşma temelli sosyal içerikli çalışmalarını daha da detaylandırarak konuşmanın kontrolü ve yönlendirilmesi ile ilgili araştırmalara yönelmişlerdir. Konuşmada baskınlık başlığı altında toplanan bu araştırmalarda çoğunlukla yetişkin gruplar hedef kitle olarak belirlenmekte; konuşmacıların konuya hâkimiyetleri, söz kesmeleri, konuşma sırası almaları, kullandıkları sözcük miktarları vb. sözel eylemleri incelenmekte ve çoğunlukla cinsiyetler arası kıyaslamaların yapılmaktadır. Konuşmada baskınlıkla ilgili çalışma verilerine tıpkı diğer konuşma odaklı çalışmalarda olduğu gibi gözlemler, yüz yüze görüşmeler, telefon konuşmaları, ses kayıtları, laboratuvar çalışmaları yapılarak ulaşılmaktadır. Veri değerlendirmelerinde de klasik değerlendirme yöntemlerine ek olarak bilgisayar tabanlı değerlendirme yöntemleri geliştirilmekte ve kullanılmaktadır.

Özetle, toplum ve konuşma ilişkisini inceleyen toplumdilbilim çalışmaları bilim dünyasında kendisine geniş yer bulmuştur. Geçmişten günümüze kadar yapılan toplumdilbilim çalışmalarında; yaş, cinsiyet, meslek, gelir, toplumsal güç, sosyal sınıf, din, etnik kimlik vb. kriterlerin dikkate alınarak konuşma eylemlerinin incelendiği görülmektedir. Bu araştırmalarda konuşmacıların dil türü tercihleri (resmi-günlük dil), sözcük seçimleri, telaffuzları, tonlama ve vurgu kullanımları gibi konuşmaya ait öğeler değerlendirilmiştir. Çalışma verilerine gözlemler, yüz yüze görüşmeler, telefon konuşmaları, ses kayıtları yapılarak ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise anketler ile birçok bilim çevresi tarafından geçerliği ve güvenilirliği kabul edilmiş ses, söylem, konuşma ve diyalog analizleri kullanılmıştır.

2.2. Konuşmada Baskınlık

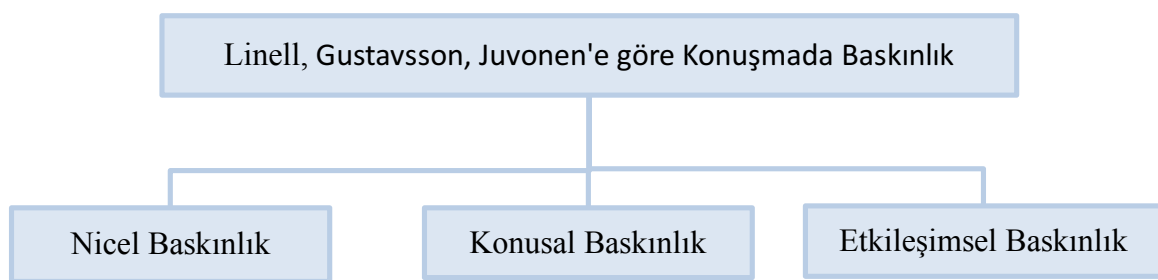
Konuşmada baskınlık kavramının tanımını yapmadan önce, bu kavram üzerine yapılan çalışmalarda genişçe yer bulan asimetrik konuşma (İng. asymmetries), simetrik konuşma (İng. symmetries), kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Konuşmada baskınlık çalışması

yapan araştırmacılar, genel olarak konuşma s¼recindeki s¼z alma, soru sorma, cevap verme, s¼z tamamlama, d¼zeltme, konu belirleme... vb. ¼l¼tleri değerlendirmekte ve elde ettikleri sayısal verilere g¼re yorumlar yapmaktadırlar. Araştırmacılar, bahsi ge¼en değerlendirme ¼l¼tlerine ait sayısal verilerdeki eşitsizliği asimetric konuşma olarak nitelendirmektedir. ¼rneęin bir diyalogda, konuşmacılardan biri diğerine oranla daha fazla soru soruyorsa ya da sıklıkla muhatabının s¼z¼n¼ kesiyor, tamamlıyor veya d¼zeltiyorsa; bu konuşma konuşmanın s¼reklilięini sağlayan unsurların konuşmacılar arasında eşit dağılmamasından dolayı asimetric konuşma olarak nitelendirilmektedir. ¼te yandan, konuşma herhangi bir sekteye uğramadan s¼r¼yorsa, s¼z alışlarda ve cevap verişlerde bir d¼zen s¼z konusuysa ve değerlendirmeye alınan ¼l¼tlerde bir eşitlik varsa bu konuşma da simetric konuşma olarak nitelendirilmektedir. ¼oęu araştırmacı, kurgulanmış konuşmaları (r¼portajlar, senaryolar...) konuşmacıların rol ve g¼revlerinin belirlenmiş olmasından dolayı asimetric; g¼nl¼k konuşmaları ise konuşmanın s¼reklilięini sağlayan unsurların nispi eşit dağılımından dolayı simetric varsaymaktadır. Linell ve Luckmann'a g¼re konuşmadaki eşitsizlikler konuşmaya ¼zg¼ ¼zelliklerdir. Dolayısıyla "nispeten eşit" olarak nitelendirilen g¼nl¼k konuşmalar bile bir takım eşitsizlikler i¼erir. Bu y¼zden g¼nl¼k konuşmaların simetric olarak değerlendirilmesi doğru değildir. G¼nl¼k konuşmalardaki asimetric sosyal ya da bağlamsal durumlar ileri gelebilmektedir. ¼rneęin Van Dijk'in 1989'daki konuşmada baskınlık i¼erikli ¼alıřmasında zengin-fakir, yetişkin-¼ocuk, erkek-kadın gibi sosyal eşitsizliklerin asimetric konuşmalara neden olduğu tespit edilmiştir. Benzer Şekilde, konuşma s¼recinde gelişen uzman-uzman olmayan, anlatıcı-dinleyici gibi bağlama dayalı rol dağılımlarının da g¼nl¼k konuşmadaki asimetriciye neden olduğunu kanıtlayan bir¼ok konuşmada baskınlık i¼erikli ¼alıřma mevcuttur (Itakura, 2001).

Asimetric konuşmalar, konuşmanın s¼reklilięini sağlayan unsurların konuşmacılar arasında eşit dağılmadığının g¼stergesi olduğu kadar konuşmanın konuşmacılardan biri tarafından kontrol edildiğinin de g¼stergesidir. S¼z alma, soru sorma, cevap verme, s¼z tamamlama, d¼zeltme, konu belirleme gibi eylemleri konuşma boyunca daha sık yapan konuşmacının konuşmanın kontrol¼n¼ de elinde tuttuğu kabul edilmektedir ve bu konuşmacı konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir. Bu yorumdan yola ¼ıkarak, konuşmada baskınlık en basit haliyle Şu Şekilde tanımlanabilir: Konuşmada baskınlık, bir diyalogda konuşmacılardan birinin muhatabının konuşmasına sıklıkla m¼dahale ederek kontrol altına alması b¼ylece konuşma s¼recini kendi isteğine g¼re y¼nlendirmesidir.

Konuşmada baskınlık kavramın tanımlanmasında, değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesinde ve bir yöntem olarak geliştirilmesinde Per Linell, Lennart Gustavsson, Paivi Juvonen, Jaakko Seikkula, Hiroko Itakura öne çıkan araştırmacılarıdır.

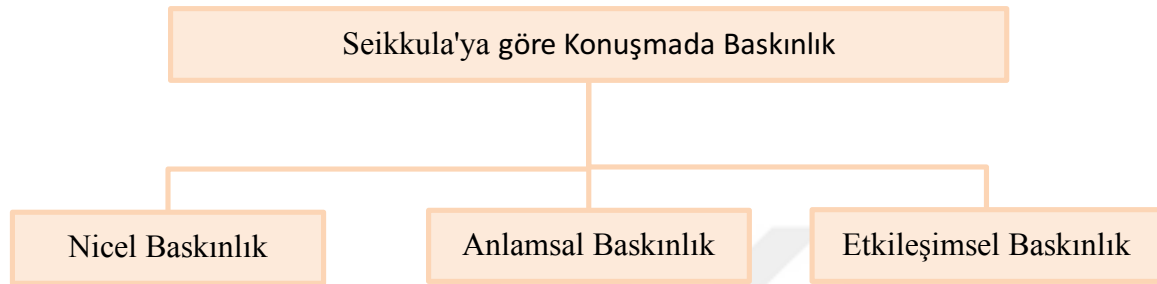
Per Linell, Lennart Gustavsson, Paivi Juvonen (1988) konuşmada baskınlık kavramını; konuşmacılardan birinin konuşma sürecini diğerlerinden daha fazla kontrol altında tutması olarak açıklamaktadır. Linell ve diğerleri konuşmada baskınlığı üç ölçüte göre değerlendirirler. Bunlardan ilki; konuşmacıların konuşma sürelerinin ve kullandıkları kelime sayılarının değerlendirildiği nicel baskınlık (İng. quantitative dominance)tır. Daha uzun süre konuşan ve daha fazla kelime kullanan konuşmacı konuşmada baskın olarak değerlendirilmektedir. İkinci değerlendirme ölçütü konusal baskınlık (İng. topical dominance)tır. Konusal baskınlıkta, konuşmacıların, konuşma sürecine ya yeni konular ya da konuşulan konuyla ilgili yeni alt konular dahil edip konuşmanın yönünü kendi belirledikleri konulara çekme teşebbüsleri değerlendirilmektedir. Son ölçüt ise; konuşmacıların konuşmayı başlatma/devam ettirme girişimleri (İng. initiatives) ile buna karşılık muhataplarından aldıkları tepkilerin (İng. reponses) değerlendirildiği etkileşimsel baskınlık (İng. interactional dominance)tır. Linell ve diğerlerine göre; eğer bir konuşmacı muhatabının girişimlerini ve tepkilerini yönlendiriyor ya da kontrol ediyorsa, bununla birlikte kendi girişimlerinin ve tepkilerinin yönlendirilmesine ya da kontrol edilmesine izin vermiyorsa, bu kişi konuşmada baskın olan taraf olarak değerlendirilmektedir.

ŞEKİL 1: Linell, Gustavsson, Juvonen'e göre Konuşmada Baskınlık

Klinik psikolog ve aile terapisti olan Jaakko Seikkula (2002), terapi sürecindeki danışanlarının konuşmalarını incelediği çalışmasında konuşmada baskınlık kavramını ele almıştır. Seikkula da Linell ve diğerleri gibi konuşmada baskınlığı üç ölçüte göre değerlendirmiştir. Seikkula'nın konuşmada baskınlık ölçütleri; nicel (İng. quantitative

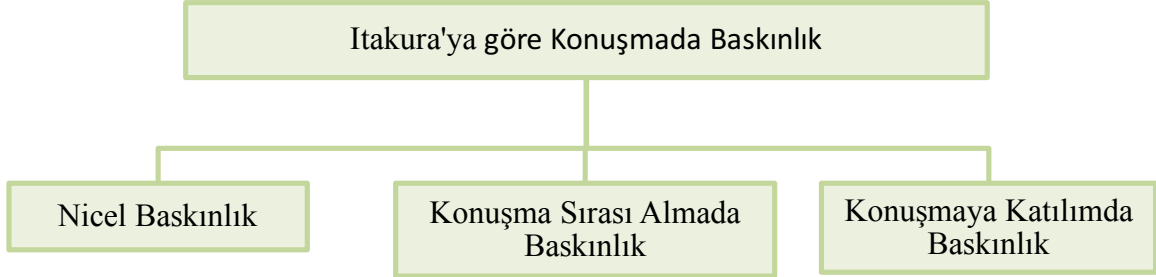
dominance), etkileşimsel (İng. interactional dominance) ve anlamsal (İng.semantic dominance) baskınlıklardır. Nicel ve etkileşimsel baskınlığı, Linell ve diğerlerinin belirlediği kıstaslara göre değerlendiren Seikkula, anlamsal baskınlık başlığı altında ise Linell'in konusal baskınlığındaki gibi, konuşmaya yeni konular ya da alt konular dahil edip konuşmanın yönünü belirleme teşebbüslerinin yanında, daha çok yeni sözcük ve konuları kullanarak gündemi belirlemedeki baskınlığı değerlendirmektedir (akt.Tarcan, 2010: 81).

ŞEKİL 2: Seikkula'ya göre Konuşmada Baskınlık

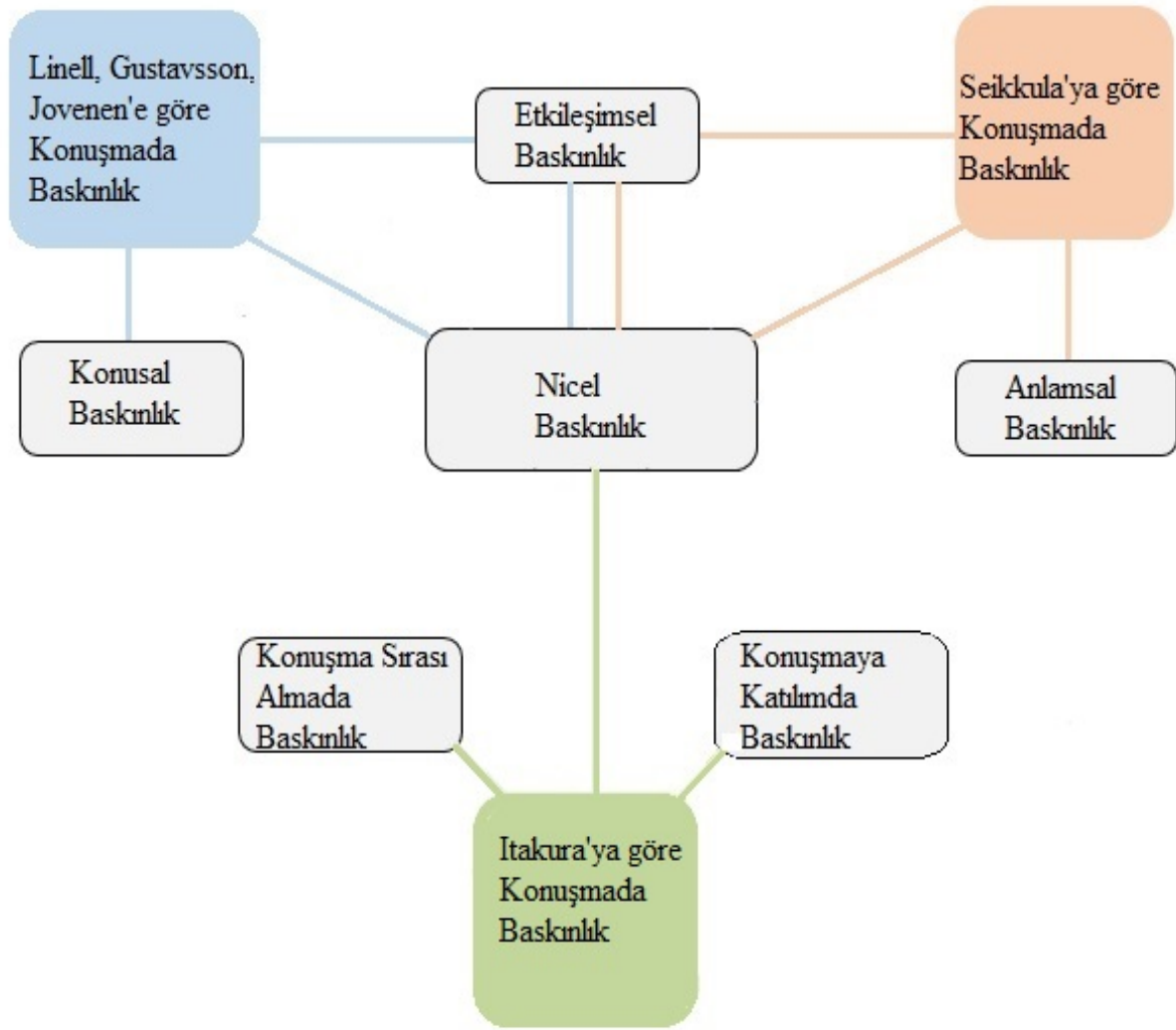
Hiroko Itakura (2001: 2) ise "Konuşmada Baskınlık ve Cinsiyet" isimli kitabında konuşmada baskınlık özellikleri gösteren bir konuşmacıyı şu şekilde nitelendirmektedir : "Eğer bir konuşmacı karşısındakine söz hakkı tanımıyorsa, bilgi almak için sürekli soru soruyorsa, karşısındakinden daha yüksek sesle konuşuyorsa, bu konuşmacının konuşmada baskın olduğu söylenebilir." Diğer bir deyişle, Itakura da konuşmada baskınlık kavramını, konuşma boyunca gerçekleştirilen kontrol eylemleriyle ilişkilendirmektedir. Fakat o, daha önce bahsi geçen araştırmacılardan farklı olarak, değerlendirmelerine parçalarüstü-prozodik bir öge olan ses perdesinin yüksekliğini de eklemiştir. Konuşmaların çoğunda katılımcıların eşit katılım sağlayamadıklarını dile getiren Itakura, konuşmayı diğer araştırmacılar gibi üç ölçüte göre değerlendirir: Konuşma sırası almada baskınlık (İng. sequential dominance), konuşmaya katılımda baskınlık (İng. participatory dominance) ve nicel baskınlık (İng. quantitative dominance). Itakura, konuşma sırası almada baskınlığı, en genel haliyle, bir konuşmacının konuşma sürecini kontrol etme eylemi olarak ifade etmektedir. Tıpkı Linell ve Seikkula'nın etkileşimsel baskınlığı değerlendirmesinde olduğu gibi konuşmayı başlatma/devam ettirme girişimleri (İng. initiatives) ile buna karşılık muhataplarından alınan tepkilerin (İng. reponses) sayısal verilere dönüştürülmesiyle bu baskınlık ölçütü tespit edilmektedir. Konuşmaya katılımdaki baskınlığı, aynı anda konuşma (İng.overlap) ve söz kesme (İng.interruption) eylemleriyle açıklamaktadır. Itakura'ya göre; bir konuşmacı

muhatabıyla aynı anda konuşarak ya da sözünü keserek onun konuşmaya katılımını kontrol ediyorsa, bu o konuşmacının konuşmada baskın olduğunu göstermektedir. Son olarak, nicel baskınlığın değerlendirilmesinde, Itakura da, Linell ve diğerleri ile Seikkula'nın değerlendirme kıstaslarının aynısını kullanmaktadır.

ŞEKİL 3: Itakura'ya göre Konuşmada Baskınlık

Görüldüğü gibi, konuşmada baskınlığın değerlendirilmesinde farklı içerikler oluşturulup farklı yöntemler kullanılmıştır. Bu çalışmada ise sadece Itakura'nın belirlediği konuşmada baskınlık analiz yöntemi ele alınacaktır.

ŞEKİL 4: Konuşmada Baskınlık Teorileri

2.2.1. Toplumdilbilim Çalışmalarında Konuşmada Baskınlık Araştırmaları

Toplumdilbilim çalışmalarında konuşmada baskınlıkla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir. Gözlemlere, ölçmelere ve sayısal olarak ifade edilebilir verilere dayanan; yapılan gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği, objektif nicel araştırmalarda; konuşmayı başlatma (İng. initiatives) - cevap verme (İng. reponses), söz tamamlama (İng. completion offers), söz düzeltme (İng. reformulation) eylemlerinin sıklığı; söz kesme (İng. interruptions) ve aynı anda konuşma eylemlerinin (İng. overlaps) miktarı; konuşmacıların kullandığı kelime sayısı ve konu açma dağılımları (İng. topic initiations) gibi ölçütler değerlendirilmektedir.

Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı nitel araştırmalarda ise, araştırmacı tarafından belirlenmiş bir sosyal yapıya mensup kişilerin konuşmaları, doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde, sınırlandırılmış bir süre içerisinde izlenmektedir. Bu araştırmalarda, yukarıda bahsedilen nitel ölçütlerle birlikte, sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel, demografik, fiziksel özellikler ya da konuşma davranışları ve konuşmacıların tutumu (muhababını diyalogun devam etmesi için cesaretlendirme ya da konuşmadan çekilmesine sebep olacak sözel davranışlar gösterme) gibi nicel ölçütler de değerlendirmeye alınmaktadır. Tüm veriler toplandıktan sonra, nitel ölçütlerle nicel ölçütler arasındaki ilişki tespit edilerek konuşmada baskın olan konuşmacı belirlenmektedir. Her iki araştırma yönteminin de kullanıldığı araştırmalarda; genellikle zengin-fakir, kadın-erkek, yetişkin-çocuk, amir-memur ya da anlatıcı-dinleyici gibi durumlardaki kişilerin konuşmaları incelenmektedir (2004, Itakura: 223).

Konuşmada baskınlık ile ilgili ilk çalışmalardan biri olan, Zimmerman ve West'in 1975'te yayınladıkları "Konuşmada Söz Kesme ve Susma Eylemlerinde Cinsiyetin Etkisi" (İng. Sex Roles, Interruption and Silence in Conversation) isimli çalışmada; söz kesme (İng. interruptions), aynı anda konuşma (İng. overlaps) ve susma (İng. silence) nicel ölçütleri ile cinsiyet nitel ölçütü birlikte ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, üniversite içindeki farklı mekânlarda, iki kişi arasında gerçekleşen günlük konuşmalar kayıt altına alınmıştır. 10 kadın-kadın, 10 erkek-erkek ve 11 kadın-erkek olmak üzere toplam 31 çiftin konuşması incelenmiştir. Aynı cinsiyetteki çiftler; aynı ırka mensup (beyaz), 20-35 yaş aralığında ve benzer sosyo-ekonomik özelliğe sahip kişilerden seçilirken; farklı cinsiyetteki çiftler; aynı ırka mensup (beyaz), benzer sosyo-ekonomik özelliğe sahip fakat 30 yaşın altında olan kişilerden seçilmiştir. Çalışmada; farklı cinsiyet çiftlerinin konuşmalarında, aynı cinsiyet çiftlerinin konuşmalarından daha fazla söz kesme (İng. interruptions) ve aynı anda konuşma (İng. overlaps) eylemi tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar sadece cinsiyete göre değerlendirildiğinde ise erkeklerin konuşmalarında daha fazla söz kestikleri ve aynı anda konuştuğuları gözlenmiştir. Çalışmanın diğer nicel ölçütü olan susma (İng. silence) ile ilgili elde edilen veriler ise şu şekildedir; aynı cinsiyet çiftlerinin konuşmalarında kadınlar da erkekler de neredeyse eşit oranda susma eyleminde bulunmuşlardır. Farklı cinsiyet çiftlerinin konuşmalarında ise kadınlar daha fazla susma eyleminde bulunmuştur. Çalışmanın sonunda; çalışmanın gerçekleştiği ortamda, değerlendirilen nicel ve nitel ölçütlere göre konuşmada erkeklerin kadınlardan daha baskın olduğu tespit edilmiştir (Zimmerman&West, 1975: 111).

1989 yılında yapılan başka bir konuşmada baskınlık analizi çalışmasında ise çalışma alanı olarak İsveç Bölge Mahkemesi seçilmiştir. Per Linell tarafından yürütülen, gözlem ve ses kayıtları alınarak yapılan bu çalışmanın veri toplama süreci 4 ay sürmüştür. Araştırmacı, 40 farklı duruşmayı kayıt altına almış ve bu duruşmalarda dolandırıcılık, hırsızlık ve mali suçlardan yargılanan sanıklar ile adli personel (savcılar, avukatlar... vb.) arasında geçen konuşmaları incelenmiştir. Konuşmaların değerlendirilmesinde, kişiler arasındaki ikili konuşmalar dikkate alınmış, çoklu konuşmalar göz ardı edilmiştir. Linell, “Etkileşim Alanının Eşit Olmayan Dağılımı: Mahkeme İçi Etkileşimde Hâkimiyet ve Kontrol” (İng. The unequal distribution of interactional space: Dominance and control in courtroom interaction) başlığıyla metne döktüğü bu çalışmasında; İsveç mahkemelerinde, Avrupa’daki diğer mahkemelere kıyasla, katı bürokrasinin ve resmi durumların daha az olduğuna dikkat çekmiş ve incelediği konuşmaların günlük konuşma örnekleri olduğunu özellikle belirtmiştir. Çalışma kapsamında 35 erkek ve 5 kadın sanığın konuşması ele alınmıştır. Sanıklardan 20’si ilk kez hâkim karşısına çıkarken, kalan 20 sanık son on yılda en az bir kez hâkim karşısına çıkmıştır. Sosyo-ekonomik açıdan ise, sanıklar işçi sınıfına mensup veya küçük işletme sahibi olan kişilerdir. Çalışmada nitel ölçüt olarak suç türlerini değerlendirmiştir. Linell konuşmalarını incelediği 40 sanığı, suç türlerine göre; ağır ceza alanlar (hapis cezası, göz hapsi, ağır para cezası) ve hafif suçlar işleyenler (şartlı salıverme, beraat, hafif para cezası) olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Nicel ölçüt olarak ise konuşmacıların kullandıkları kelime sayıları, konuşmayı başlatma (İng. initiatives) ve cevap verme (İng. reponses) eylemleri (IR analizi) ile konu açma sıklıkları değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; adli personellerin her iki suç türündeki sanıklardan daha fazla kelime kullandıkları ve konuşulacak konunun belirlenmesinde daha baskın oldukları tespit edilmiştir. Konuşmayı başlatma (İng. initiatives) ve cevap verme (İng. reponses) eylemlerinin (IR analizi) değerlendirilmesinde ise ağır ceza alan sanıkların hafif suç işleyen sanıklardan daha az konuşma başlattıkları ve daha kısa cevaplar verdikleri görülmüştür. Çalışmada ayrıca, adli personelin hafif suç işleyen sanıklara diğer suç türündeki sanıklardan daha fazla konuşma hakkı verdikleri saptanmıştır (Linell,1989: 315).

Jacqueline Stratford’un 1998 yılında yayınladığı, “Terapi Seanslarında Terapistlerin Söz Kesme Davranışlarının Değerlendirilmesi” (İng. Therapists’ Interruptions in Therapeutic Discourse) isimli çalışmada, konuşmada baskınlık üzerine yapılan çalışmalardan biridir. Stratford araştırmasında nicel ölçüt olarak söz kesme eylemlerini (İng. interruptions), nitel ölçüt olarak ise cinsiyet kavramını değerlendirmiştir. Aile terapistlerinin

kliniklerinde gerçekleşen bu çalışmada, video kaydı alınarak veriler toplanmıştır. Dört terapistin (2 kadın-2 erkek) yer aldığı bu çalışmada, her bir terapistin, dört farklı aile terapisi seansı video kaydına alınmıştır. Her görüşmede; bir terapist, bir kadın ve bir erkek danışandan oluşan tek bir danışma grubuyla görüşmüştür. Stratford, 16 farklı aile terapisi seansındaki konuşmaların ilk 30 dakikasında terapistlerin söz kesme eylemlerini değerlendirmiştir. Sonuç olarak; erkek ve kadın terapistlerin hem erkek hem kadın danışanlarının sözlerini sıklıkla kestikleri görülmüştür. Çalışma terapistler açısından değerlendirildiğinde; kadın terapistlerin danışanlarının söz kesme eğilimlerinin her iki cinsiyet için neredeyse eşit olduğu, erkek terapistlerin ise kadın danışanlarının sözlerini, erkek danışanlarının sözlerinden üç kat daha fazla kestiği tespit edilmiştir. Çalışma danışanlar açısından değerlendirildiğinde ise; kadın danışanların %65’lik bir oranla terapistler tarafından sözlerinin daha fazla kesildiği saptanmıştır (Stratford,1998: 387).

Yakın tarihte, konuşmada baskınlık ile ilgili yapılan çalışmalardan biri de Hiroko Itakura’ya aittir. 2004 yılında, “Japonların Konuşmalarında Konuşmada Baskınlık ve Cinsiyet” (İng. Gender and Conversational Dominance in Japanese Conversation) başlığıyla yayınladığı çalışmasında, Itakura konuşmacıların sırası alma ve konuşmaya dâhil olmadaki baskınlıklarını incelemiştir. Araştırmacı, konuşmacıların konuşmada sırası alma baskınlığını tespit etmek için konuşmayı başlatma (İng. initiatives)-cevap verme (İng. reponses) nicel ölçütlerini; konuşmaya dahil olma baskınlıklarının tespiti için ise, söz kesme (İng. interruptions), aynı anda konuşma (İng. overlaps) ve söz tamamlama (İng. completion offers) nicel ölçütlerini ele almıştır. Nitel ölçüt olarak da cinsiyet kavramını ve konuşmacıların konuşmayla ilgili tutumlarını değerlendirmiştir. Tokyo yakınlarında bulunan Kanda Yabancı Diller Üniversitesi'nin birinci sınıfında eğitim gören, aynı yaştaki, 8 kadın ve 8 erkek öğrencinin katılımıyla çalışmanın örneklem grubu oluşturulmuştur. Tüm katılımcılara; üniversite hayatı, yemek, yarı zamanlı meslekler vb. konu başlıklarını içeren bir listeden sunulmuş ve bu listede hakkında en fazla konuşmak istedikleri konu başlığını işaretlemeleri istenmiştir. Daha sonra örneklem grubu, aynı konu başlığını tercih eden, bir kadın ve bir erkekten oluşan 8 çifte ayırmıştır. Çiftlerin konuşma süreleri 10 dakikayla sınırlandırılmış, her bir çiftin konuşması video kaydına alınmış ve belirlenen ölçütlere göre incelenmiştir. Çalışma sonunda, konuşmada sıra alma ve konuşmaya dahil olma ile ilgili ölçütlerin değerlendirilmesinde kadın ve erkekler konuşmacılar için neredeyse eşit miktarda sayısal veriye ulaşılmıştır. Dolayısıyla konuşmanın baskınlığıyla ilgili elde edilen nicel verilerde cinsiyet ile ilgili belirgin bir üstünlük tespit edilememiştir. Diğer taraftan nitel

ölçütlerden biri olan konuşma tutumlarıyla ilgili incelemede, örneklem grubunda yer alan çoğu çiftin konuşmasında, erkeklerin kadınlardan daha baskın oldukları açıkça görülmüştür. Itakura konuşma tutumlarını incelerken konuşmacıların diyalogun devam etmesi için birbirlerini cesaretlendirme (açıklama ya da konuyla ilgili değerlendirmelerle konuşulan konuyu destekleme) ya da konuşmadan çekilmesine sebep olacak sözel ifade kullanma (kısa ya da olumsuz karşılıklarla konuyu bitirme) davranışlarını değerlendirmiştir. Neticede kadınların konuşma başlatma çabalarına, erkeklerin konuşmayı bitirecek ya da kendi belirledikleri konuyu başlatarak kadınların konuşmadan çekilmesine neden olacak davranışlarla (İng. self-oriented conversational style) karşılık verdikleri tespit edilmiştir. (Itakura,2004: 230)

2.3. Hiroko Itakura'nın Konuşmada Baskınlık Analizi Yönteminin Gelişiminde Rol Oynayan Diğer Yöntemler

Hiroko Itakura konuşmada baskınlık analiz yöntemini geliştirirken daha önce sosyoloji ve dilbilim alanında kullanılan yöntem ve yaklaşımlardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Itakura'nın (2001) aktardığına göre; konuşmada baskınlık analiz yönteminin gelişmesinde en fazla etkisi olan yöntemler: konuşma analizi yöntemi, sözlem analizi yöntemi ve diyalog analizi yöntemidir.

2.3.1.Konuşma Analizi Yöntemi

İçeriği ve uygulama şekliyle, konuşmada baskınlık analiz yönteminde etkisi olan konuşma analizi yönteminde; sosyal hayatta, doğal seyrinde gerçekleşen konuşmaların belirli bir düzeninin olduğu varsayılmaktadır. Varsayılan bu düzen, bilimsel teknik ve yöntemlerle, sistematik bir şekilde, nesnellikten ödün vermeden incelenmektedir. Elde edilen veriler, dilbilimsel açıdan açıklanırken toplumsal hayatın işleyişiyle alakalı da bilgiler sunmaktadır. Konuşma analizi yönteminde amaç, konuşmanın düzenli bir şekilde sürmesini sağlayan temel unsurların neler olduğunu belirlemek, bu belirlenen unsurların konuşmacılar tarafından nasıl kullanıldığını tespit etmek, günlük konuşmalarda olağan karşılanan fakat dilbilimsel ve iletişimsel açıdan farklı olarak nitelendirilen etkileşim durumlarını ortaya çıkarmaktır. Ayrıca, günlük konuşmalardaki olağan dışı konuşma davranışları ve bunların

konuşma düzenine etkisi de konuşma analizi yönteminde açıklanmaya çalışılan konulardandır (Sert, Balaman, Can Daşkın, Büyükgüzel, Ergül, 2015: 3).

Konuşma analizi yöntemi, dili bir bilgi aracı olarak görmez. Asıl odaklandığı konu; etkileşim içinde konuşmacıların dili nasıl kullandıklarını ve ne amaçla kullandıklarını araştırmaktır (Atakan, 2013: 20). Bu nedenle, mikro düzeyde ve belirli bir bağlama dayalı analizler yapılmaktadır. Yani, makro düzey olarak değerlendirilen; yaş, cinsiyet, sosyal sınıf vb. unsurlar, konuşma üzerindeki etkileri inkâr edilmese de, konuşma analizi sürecini detaylandırılacakları, konuşma çözümlenmesinin zorlaşacakları ve asıl çalışma alanının dışına çıkılacağı düşünüldüğü için göz ardı edilmektedirler. Ayrıca, kuram veya kurallara dayalı araştırma yöntemleri de kullanılmamaktadır. Mikro düzeyde analizler yapılırken sadece konuşma ile ilgili belirli unsurlar; konuşmayı başlatma ve bitirme (İng. openings and closings), konuşmada söz sırası alma (İng. turn-taking), bitişik çiftler (İng. adjacency pair), konuşmanın ardışıklığı (İng. sequential organisation), konuşma tercihi (İng. preference organisation), değerlendirmeler (İng. assessments), konu üretime (İng. topic generation), konu değiştirme (İng. topic shift) ve düzeltmeler (İng. conversational repairs) değerlendirmeye alınmaktadır (akt.Itakura, 2001: 39). Bunlara ek olarak, saniyenin onda birine kadar hesaplanan sessizlik ve duraksamalar, tonlama, yükseklik, konuşma hızı, ses uzatmaları, vurgu, göz hareketleri, el/kol/baş hareketleri, vücut konumu, çevredeki nesnelerin kullanımı ve onlara gösterilen yönelmeler de mikro analiz kapsamında değerlendirilen unsurlardır (akt.Sert ve diğ., 2015: 7). Konuşma analizi yönteminde veri toplanırken, herhangi bir müdahalenin ya da yönlendirmenin olmadığı doğal konuşmalar, ses kayıt cihazları veya videolar kullanılarak kayıt altına alınmaktadır. Alınan kayıtlar, çevriyazılarına (transcription) dönüştürmektedir.

1963 yılında Harvey Sacks ve Harold Garfinkel'in, Kaliforniya Üniversitesi'nin (genellikle UCLA olarak bilinir) intihar üzerine bilimsel çalışmalar yapan ve aynı zamanda İntihar Önleme Merkezi olarak hizmet veren birimine gelen telefon konuşmalarının kayıtlarını incelemeleri, konuşma analizi yönteminin ortaya çıkmasına neden olan ilk çalışmadır (Atakan, 2013: 19). Bununla birlikte, Emmanuel A. Shergloff, Gail Jefferson, John Heritage gibi sosyoloji ve dilbilim kökenli araştırmacılar bu yöntemin uygulanmasına ve gelişmesine büyük katkılar sunmuşlardır.

Üzerine kurulduğu temeller sayesinde, konuşma analizi yöntemi güvenilir ve geçerliği yüksek bir araştırma yöntemidir. Analiz veriyle birlikte okuyucuya sunulduğundan

okuyucuya da veriyi inceleme ve araştırma, sonuçlarının geçerliğini test etme olanağı sunulması, bu yöntemi güvenilir kılan ana unsurlar arasındadır. Geçerlik açısından ise, konuşma analizi yöntemi, veri çözümlemesine içeriden bakış açısıyla yaklaştığından iç geçerliğe sahiptir. Güvenirliği daha da geliştirmek için veri inceleme aşamasında, alanda diğer araştırmacılarla veri toplantıları düzenlenmesi ve verinin farklı kişiler tarafından incelenmesi büyük önem taşımaktadır (akt.Sert ve diğ., 2015: 6).

2.3.2. Söylem Analizi Yöntemi

Konuşmada baskınlık analiz yönteminin gelişmesinde etkili olan yöntemlerden biri, “Birmingham Modeli” olarak da bilinen söylem analizi yöntemidir. Bu yöntem, 1975’te, Sinclair ve Coulthard’ın öğrenci ve öğretmenlerin sınıf içi söylemleri üzerine yaptıkları bir çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır (Itakura, 2001: 41). Söylem analizinin amacı, yazılı ve sözlü dili hem işlevsel hem de biçimsel olarak ele alıp, dil kullanımındaki düzeni ve bu düzeni oluşturan öğeleri tespit etmektir (Jones, 2009: 4).

Sinclair ve Coulthard’a göre; öğretmenler ve öğrencileri arasındaki sınıf içi söylemler, daha çok soru-yanıt bitişik çiftleri (İng. adjacency pair) şeklinde gerçekleşmektedir ve söylemlerin çok büyük bir çoğunluğunda soru soran taraf öğretmenler, yanıt veren taraf da öğrencilerdir. Bununla birlikte, öğrenmenin gerçekleşmesini amaçlayan öğretmenler, soru-yanıt bitişik çiftleriyle başlattıkları söylemleri öğrencinin yanıtıyla ilişkili (doğruluğu ya da yanlışlığıyla) bir geri bildirimle devam ettirmektedirler. Dolayısıyla Sinclair ve Coulthard’a göre konuşma, soru-yanıt-geri bildirim (Initiation-Response-Feedback, IRF) unsurlarının ardışık bir şekilde düzenlenmesiyle oluşmaktadır (Cengiz, 2013: 102).

Sinclair ve Coulthard’un bir dersin iletişimsel olup olmadığına ilişkin durum tahliline dayalı söylem analizi yöntemi 1992 yılında Halliday tarafından dilsel birimlerin sıralama ölçeğine (İng. hierarchical rank scale of linguistic unit) dayalı bir modelle dönüştürülerek geliştirilmiştir (Atkins, 2001: 2). Bu üç araştırmacının söylem analiz yönteminde ileri sürdükleri hiyerarşinin en alt basamağını eylemler (İng. acts) oluşturmaktadır. Sınıf içi gözlemlerinden yola çıkarak, Sinclair ve Coulthard yirmi iki farklı eylem türünün olduğunu ileri sürmüşlerdir. Eylemler, bir cümle ya da tek bir sözcük olabilmektedir. Bir veya daha fazla eylem biraraya gelerek, söylem analizinin ikinci basamağı olan hareketleri (İng. moves) oluşturmaktadırlar. Konuşmayı başlatma (İng. opening), cevap verme

(İng.answering), tepki verme (İng.eliciting), bilgilendirme (İng.informing),onaylama (İng.acknowledging) ve yönlendirme (İng.directing) konuşmalarda en sık kullanılan hareketlerdir. Söylemin üçüncü basamağını başlatma hareketi (initiating move (I)), cevap hareketi (responding move(R)) ve geribildirim hareketinin (feedback move (F)) birleşimiyle ortaya çıkan söz alış verişleri (İng.exchange) oluşmaktadır. Söylem analizi yöntemi özellikle bu aşamada Sacks'ın geliştirdiği konuşma analizi yönteminden açıkça ayrılmaktadır. Çünkü Sacks konuşmaları ikili söz alış verişleri olarak ele alırken, Sinclair ve Coulthard üçlü söz alış verişlerine odaklanmaktadır (Arıkdal, 2006: 13). Bir sonraki basamak, birden fazla söz alış verişinin oluşturduğu işlem (İng.transaction) basamağıdır. İşlem basamağı giriş (İng.preliminary), gelişme (İng. medial) ve sonuç (İng. terminal) unsurlarını içermektedir. Bu üç unsurdan giriş ve gelişme unsurlarının bulunması zorunlu iken sonuç unsurunun bulunmaması kabul edilebilirdir. En son ve en kapsamlı basamak ise farklı işlemlerden meydana gelen ders (İng.lesson) basamağıdır (Dinçer, 2008: 15).

Söylem analizi yönteminde, veri toplama aracı olarak tıpkı konuşma analizi yönteminde olduğu gibi ses kayıt cihazları veya videolar kullanılmaktadır. Francis ve Hunston'ın (1992) da belirttiği gibi; konuşmanın tüm özelliklerini tespit edebilmek için etkili veri toplama aracı video kaydı yapmaktır (akt. Jones, 2009: 8). Alınan kayıtlar, daha sonra çevriyazılarına (transcription) dönüştürmektedir. Değerlendirme aşamasında, verilerin tümünün ders basamağını oluşturduğu öngörüldüğü için veriler; işlem, söz alış verişleri, hareketler ve eylemler basamakları göz önünde bulundurularak gruplara ayrılmaktadır. Her bir grup, soru-yanıt-geri bildirim (Initiation-Response-Feedback, IRF) unsurlarına göre değerlendirilmektedir. Böylece konuşmanın en alt basamaktan en üst basamağa kadar nasıl düzenlendiği ve bu düzeni oluşturan öğelerin neler oluştuğu tespit edilmektedir.

Bu yöntemin, iletişimin kısıtlı olduğu, öğretmen merkezli eğitim ortamlarında uygulamaya uygun olmasına karşın; daha fazla iletişim imkânının olduğu öğrenci merkezli eğitim ortamlarında ya da günlük iletişim durumlarında uygulanamaması çoğu araştırmacı tarafından eleştirilmiştir. Söylem analizi yönteminin uygulama alanını eleştiren Brazil (1975, 1978), Coulthard and Brazil (1979), Burton (1980), Coulthard and Montgomery (1981),Ventola (1987)Francis ve Hunston (1992), Willis (1992), Mc Donough ve Shaw (1993), McCarthy ve Carter (1994), Anderson, Nussbaum ve Grant (1999), de Boer (2007) gibi araştırmacılar hem farklı sınıf ortamlarında hem de günlük iletişim ortamlarına uyarlamışlar, böylece söylem analizi yönteminin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

(Cockayne, 2010: 4) Sinclair ve Coulthard'un temellendirdiği ve birçok araştırmacının çalışmaları sonucunda geliştirilen bu yöntem, özellikle sınıf içi söylem analizleri yapan araştırmacılar tarafından, hala sıklıkla kullanılmaktadır.

2.3.3. Diyalog Analizi Yöntemi

Konuşmada baskınlık analiz yönteminin gelişmesinde konuşma analizi ve söylem analizi kadar etkisi olan bir diğer yöntem diyalog analizi yöntemidir. Bakhtin'in dilbilim kuramı, konuşma analizi, bağlama dayalı söylem analizi, konuşmanın etnografisi, sosyal pragmatikler, Goffman'ın etkileşimciliği, söylemsel psikoloji, sosyo-kültürel yapısalcılık gibi yöntem ve kuramların etkisiyle geliştirilen diyalog analizi yöntemi, konuşmacıların etkileşim süreçlerini ve bu sürecin arkasındaki bağlamları dikkate alarak konuşmaları sistematik olarak incelemektedir (Linell, 2006: 157). Bu yöntemde diğer analiz yöntemlerinden farklı kılan en önemli özellik bağlamlara yer verilmektedir. Linell (2000: 2), konuşma ve bağlam arasında ayrılamaz bir ilişki olduğuna dikkat çekmektedir. Ona göre; sosyal, kültürel, tarihsel ve durumsal bağlamların konuşma üzerinde doğal bir etkisi vardır. Etkileşim sürecinde bağlam dışı konuşmalar mantıklı olmadığı için kabul edilebilir değildir, bu nedenle konuşmacılar konuşmalarını bağlama uygun şekilde oluşturmaktadırlar.

Linell, "Essentials of Dialogism" (2004: 33) isimli yazısında tıpkı konuşma ve söylem analizi yöntemlerinde olduğu gibi diyalog analizi yönteminde de konuşmanın belirli bir ardışık düzeninin olduğunu dile getirmiştir. Linell'e göre; bir konuşmanın ardışık bir şekilde düzenlenmesi için gerekli üç temel unsur vardır. Bu unsurlardan ilki cevaplar (İng. responses) dir. Cevaplar; konuşmacının, muhatabının daha önce bahsettiği konuyu anladığını gösteren sözel tepkilerdir. İkinci unsur; konuşmacının yeni konular ve bilgiler sunarak konuşmanın düzenlemesine katkı sağladığı; konuşmayı başlatma/devam ettirme girişimleri (İng. initiatives) dir. Son unsur ise, karşılıklılık (İng. reciprocity) tır. Karşılıklılık, konuşmalar arasındaki, birbiriyle ilişkili, sözel paylaşımlardır. Konuşmanın düzenlenmesi için önemli ve zorunludur. Karşılıklılığın olmaması durumunda, konuşma diyalog yerine monolog olarak nitelendirilmektedir. Konuşmadaki karşılıklılık, öznelarasılık (İng. intersubjectivity) ve ötekilik (İng. alterity) kavramları ile açıklanmaktadır. Linell (2000: 7), konuşma anındaki benzer bağlamlarda benzer konuşmaların oluşması ve bu konuşmaların birçok kişi tarafından benzer şekilde anlamlandırılması durumunu öznelarasılık olarak

nitelendirmektedir. Farklı ya da konuşmacılar için yeni olan bağlamlarda oluşan konuşmaların ise konuşmacılara yeni bakış açıları kazandırdığını, böylece yeni bilgilere ulaşmalarını sağladığını ifade eden Linell, bu durumu da ötekilik olarak adlandırmaktadır. Konuşmaların hem uzlaşılan ve deneyimlenmiş bilgilerin paylaşımıyla hem de yeni bilgilerin öğrenilmesiyle gerçekleştiğine değinen Linell, konuşma sürecinde öznelarasılık ve ötekilik kavramlarının iç içe bulunmasının konuşmayı anlamlı kılacağını belirtmektedir.

Diyalog analizi yöntemine göre konuşmalar incelenirken; konuşmacıların kullandıkları kelime sayıları, konuşma süreleri, konuşmaya yeni içerikle ekleme durumları, konuşmayı başlatma (İng. initiatives) ve cevap verme (İng. reponses) eylemlerinin sıklığı gibi değişkenler ele alınmaktadır. Konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemlerinin sıklığının analizi (İng. IR analysis) üzerinde en fazla çalışılan değişkendir. Eşler, arkadaşlar arasındaki günlük konuşmalar, radyo programlarındaki karşılıklı konuşmalar, doktor-hasta arasındaki konuşmalar, mahkeme duruşmalarının kayıtları, polis sorguları, derslerdeki konuşmalar, yetişkin-çocuk konuşmaları, çocukların kendi aralarındaki konuşmalar, diyalog analizi yönteminin araştırma konusu olabilmektedir (Linell, Gustavsson, Juvonen, 1988). Bu yöntemde veri toplanırken diğer yöntemlerde olduğu gibi, gözlem, video ve ses kayıtları yapılmaktadır. Alınan kayıtlar, daha sonra çevriyazılarına (transcription) dönüştürmektedir.

2.4. Hiroko Itakura'nın Konuşmada Baskınlık Analizi Yönteminde Kullanılan Değerlendirme Ölçütleri

Hiroko Itakura, geliştirdiği konuşmada baskınlık analiz yönteminde üç temel değerlendirme ölçütü kullanmıştır. Bunların ilki, konuşmayı başlatma (İng. initiation) ve cevap verme (İng. response) eylemlerinin değerlendirildiği konuşma sırası almada baskınlık ölçütüdür. İkincisi, söz kesme (İng. interruption) ve aynı anda konuşma (İng. overlap) eylemlerinin değerlendirildiği konuşmaya katılımında baskınlık ölçütüdür. Üçüncü ise, konuşulan kelime sayısının değerlendirildiği nicel baskınlık ölçütüdür.

2.4.1. Konuşma Sırası Almada Baskınlık (Sequential Dominance)

Konuşma sırası almada baskınlık, en genel haliyle bir konuşmacının konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemleriyle konuşmanın gidişatını/yönünü kontrol etme eğilimidir (Itakura,2001). Bu baskınlık ölçütünün temelini, Sinclair ve Coulthard'un 1975 yılında yaptıkları "Birmingham Modeli" olarak da bilinen söylem analizi yöntemi çalışması oluşturmaktadır. Konuşmanın konuşmayı başlatma-cevap verme-geri bildirim (Initiation-Response-Feedback, IRF) unsurlarının ardışık bir şekilde düzenlenmesiyle oluştuğunu savunan bu modelde bahsi geçen üç unsur konuşmanın sürekliliğini sağlayan esas birimler olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte, çoğu zaman konuşmanın sadece konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemlerinden de oluşabileceği, konuşmanın sürekliliği için geri bildirim zorunlu olmadığı da belirtilmektedir (Itakura, 2001Kitap). Konuşmayı başlatma ve cevap verme arasında ayrılmaz güçlü bir ilişki olduğuna dikkate çeken Sinclair ve Coulthard, bu iki eylemi bitişik çiftler (İng. adjacency pair) olarak adlandırmışlardır.

Sinclair, Coulthard (1975) gibi konuşma sırası alma üzerine araştırmalar yapan Coulthard, Brazil (1981); Stubbs (1983); Tsui (1994) da konuşma sürecinde, konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemleri arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Farklı içerikli çalışmalar yürüten bu araştırmacıların konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemleri ile ilgili ulaştığı ortak sonuç ise şudur; konuşmayı başlatan kişi karşısındaki konuşmacının cevabını tahmin ederek, öngörerek, belli bir cevap beklentisi içinde söylemini oluşturmaktadır. Üzerine konuşulacak konuyu da konuşmayı başlatan kişi belirlediği için cevap veren kişiyi dahil olduğu konuşmada konuşmayı başlatan kişi tarafından sınırlandırılmaktadır. Konuşmayı kendi belirlediği konu üzerine kuran ve konuşmanın yönünü/gidişatını belirleyen bu ilk konuşmacı konuşmada baskın taraf olarak değerlendirilmektedir (Itakura, 2001).

Konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemleri arasındaki ilişkiyle ilgili kendinden önce yapılan çalışmaları benimseyen Itakura, konuşma sırası almada baskınlığın tespitinde bu iki eylem temelli değerlendirmeler yapmaktadır. Itakura'nın başarılı kontrol eylemleri (İng. successful controlling action)ve kontrol teşebbüsü eylemleri (İng.attempted controlling action) alt başlıkları ile ele aldığı konuşma sırası almada baskınlık ölçütü değerlendirmeleri örneklerle, detaylı bir şekilde aşağıdaki başlıklarda açıklanmıştır.

2.4.1.1. Başarılı Kontrol Eylemleri (Successful Controlling Action)

Itakura'ya göre konuşmayı başlatan kişi, belirlediği konu ve seçtiği konuşmayı başlatma içeriğiyle (tavsiye, emir, soru, bilgi verme, söz tamamlama, düzeltme... vd.) karşısındaki konuşmacının vereceği cevabı kısıtlayabilmektedir. Örneğin; bir konuşmacı her hangi bir konuyu/şeyi öğrenmek için konuşmayı başlatmışsa karşısındaki konuşmacıdan öğrenmek istediği konuyla/şeyle ilgili bilgi içeren bir cevap vermesi bekler ya da konuşmayı başlatan kişi emir verir veya tavsiyede bulunursa karşısındaki kişiden itaat etmesini, kabullenmesini bekler.

Eğer konuşma, konuşmayı başlatan kişinin öngördüğü gibi düzenlenirse, yani; konuşmayı başlatan hem konuşmayı belirlediği konu üzerinde sürdürür hem de karşısındaki konuşmacıdan beklediği, olumlu cevabı alırsa, Itakura'nın konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre bu konuşmayı başlatma ve cevap verme ikilisinden oluşan konuşma düzeni başarılı kontrol eylemi (İng. successful controlling action) olarak değerlendirilir.

Itakura tarafından kaydedilmiş aşağıdaki bilgi edinmeye (İng. elicitation) yönelik konuşma kesiti başarılı kontrol eylemine bir örnektir:

(29) *F3 ve F4 isimli konuşmacılar yiyecekler hakkında konuşmaktadırlar:*

1 F4: *Vipas'ı biliyor musun? (=Vipas bir çikolata markası)*

2 F3: *Evet ((gülüşmeler)) Severim.*

3 F4: *Şeyi biliyor musun ahh - -Çilek sever misin?*

4 F3: *Evet (Itakura, 2001, s.75)*

Birinci ve ikinci sıradaki konuşmalar bilgi edinmeye yönelik bir konuşmayı başlatma eylemi, ikinci ve dördüncü sıradaki konuşmalar ise bir cevap verme eylemi örneğidir. Bu konuşma kesitinde iki kez konuşmayı başlatan F4 isimli konuşmacı, konuşulacak konuyu belirlemiş ve bu konuya uygun karşısındaki kişiden öngörülen bir cevap (Evet) almıştır. Dolayısıyla F4, hem konuşmayı belirlediği konu üzerinde sürdürmüş hem de karşısındaki konuşmacıdan öngördüğü cevabı almıştır. Bu konuşma, konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde F4 isimli konuşmacı konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir.

Yine Itakura tarafından kaydedilmiş aşağıdaki tavsiye (İng. advice) içeren konuşma kesiti başarılı kontrol eylemine bir başka örnektir:

(32) M3 yarı zamanlı, özel öğretmendir. M3 ve M4 isimli konuşmacılar, M3'ün işi hakkında konuşmaktadırlar. M3, M4'e öğrencisinin düşük performansından dolayı ailesi tarafından suçlanacağı düşündüğünü bu sebepten ötürü işi bırakmayı düşündüğünü anlatmaktadır:

- 1 M4: İş bırakmak mı istiyorsun?
- 2 M3: Evet ((Gülüşmeler))
- 3 M4: Onun daha fazla çalışmasını sağlamalısın.
- 4 M3: Haklısın. (Itakura, 2001, s.75)

Üçüncü sıradaki konuşmada M4, M3 tarafından kabul edilmesini beklediği bir tavsiyede bulunmaktadır. M3 de dördüncü sıradaki konuşmasında M4'ün tavsiyesini kabul ettiğini gösteren olumlu bir cevap vermiştir. Dolayısıyla M4, hem konuşmayı belirlediği konu üzerinde sürdürmüş hem de karşısındaki konuşmacıdan öngördüğü cevabı almıştır. Bu konuşma, konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde M4 isimli konuşmacı konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir.

2.4.1.2. Kontrol Teşebbüsü Eylemi (Attempted Controlling Action)

Itakura (2001), konuşmayı başlatan kişinin cevap veren kişiden beklediği cevabı alamaması, olumsuz cevap alması ya da hiç cevap alamaması durumunu kontrol teşebbüsü eylemi olarak değerlendirmektedir.

Itakura tarafından kaydedilmiş aşağıdaki konuşma kesiti, konuşmayı başlatanın beklediği cevabı almadığı bir kontrol teşebbüsü eylemi örneğidir:

(36) F1 ve F2 isimli konuşmacılar, yarı zamanlı işler hakkında konuşmaktadırlar. F2 yaz döneminde Fujiya Restoranda iş bulmayı umduğunu söylemektedir:

- 1 F1: Hmm, evimin yakınlarında Fujiya restoran var ve Fujiya restoran çalışacak birilerini arıyor yani eğer istersen, eğer Saitama'ya gelersen, iş başvurusu yapabilirsin.
- 2 F2: Bu çok mantıklı değil. Fujiya'yı Makuhari'de yapmalıyım.
- 3 F1: ((gülüşmeler)) (Itakura, 2001, s.77)

İlk sıradaki konuşmada F1, F2'ya tavsiyede bulunmaktadır. Fakat F2 kendisine verilen tavsiyeye olumsuz cevap vererek, F1'in beklediği doğrultuda bir cevap vermemiştir. Dolayısıyla konuşmayı başlatma ve cevap verme eylemlerinden oluşan bu konuşma kesiti,

konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde F1 isimli konuşmacının birinci sıradaki konuşması kontrol teşebbüsü eylemi olarak nitelendirilmektedir.

Yine Itakura tarafından kaydedilmiş aşağıdaki konuşma kesiti, konuşmayı başlatanın herhangi bir cevap alamadı bir kontrol teşebbüsü eylemi örneğidir:

(38) F8 ve M8 isimli konuşmacılar yiyecekler hakkında konuşmaktadırlar. F8 kerevizi, M8 ise domatesi sevmediğinden bahsetmektedir:

- 1 F8: Niçin domates?
- 2 M8: Niçin kereviz? ((gülüşmeler))
- 3 F8: ((gülüşmeler)) (Itakura, 2001, s.78)

İlk sıradaki konuşmada, F8 bir konuşmayı başlatma eylemi gerçekleştirmiştir. M8'in olumlu bir cevap vermesini bekleyen F8, hem cevap alamamış hem de M8'in yeni bir konuşmayı başlatma eylemine maruz kalmıştır. Benzer şekilde, ikinci sıradaki konuşmada yeni bir konuşmayı başlatma eylemi gerçekleştiren ve olumlu bir cevap bekleyen M8, F8'den herhangi bir cevap alamamıştır. Dolayısıyla, yukardaki konuşma kesiti konuşma sırası alma ölçütüne göre değerlendirildiğinde, birinci ve ikinci sıradaki konuşmalarda F8 kontrol teşebbüsü eyleminde bulunmuş; ikinci ve üçüncü sıradaki konuşmalarda ise M8 kontrol teşebbüsü eyleminde bulunmuştur.

Başarılı kontrol eylemleri ve kontrol teşebbüsü eylemlerinin sayısal olarak değerlendirilmesiyle tespit edilen konuşma sırası almada baskınlık ölçütünde, esas olan başarılı kontrol eylemleridir. Konuşma boyunca daha fazla başarılı kontrol eylemi gerçekleştiren konuşmacı konuşmada baskın taraf olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Itakura'nın konuşmada baskınlık yöntemine göre ele alınan üç değerlendirme ölçütü arasında en belirleyici olan ölçüt konuşma sırası almada baskınlık ölçütüdür (Itakura, 2001).

2.4.2. Konuşmaya Katılımda Baskınlık (Participatory Dominance)

Konuşmaya katılımda baskınlık, bir konuşmacının söz kesme ya da aynı anda konuşma eylemleriyle diğer konuşmacının konuşma haklarını sınırlandırması ya da engellemesidir (Itakura, 2001).

Konuşma analizi üzerine ilk araştırmaları yapan ve bu konu üzerinde birçok araştırması bulunan Harvey Sacks ve arkadaşları, 1974'te yayımladıkları çalışmalarında söz

kesme ve aynı anda konuşmayı, konuşmanın olağan seyrini bozan eylemler olarak tanımlamaktadırlar (Schegloff ve Jefferson, 1992).

Benzer şekilde, farklı değişkenleri de kullanarak konuşmaya katılım ile ilgili araştırmalar yürüten Zimmerman ve West de söz kesme eylemini bir konuşmacının konuşmasının ortasında muhatabının konuşmaya başlaması; aynı anda konuşma eylemini ise bir konuşmacının konuşması bitirmek üzereyken (neredeyse son kelimesini söylerken) muhatabının konuşmaya başlaması tanımlamaktadırlar. Ayrıca Zimmerman ve West, söz kesme eylemlerini konuşma sırası almada ortaya çıkan ihlaller (İng. violations), aynı anda konuşmaları ise hatalar (İng. errors) olarak nitelendirmektedirler (Zimmerman&West, 1975).

1977 yılında Nicola Ferguson yayımladığı “Aynı anda konuşma, söz kesme ve baskınlık (İng. Simultaneous speech, interruptions and dominance)” isimli araştırmasında aynı anda konuşma ve söz kesme eylemlerini ele almış, söz kesme eylemlerini üç alt kategoriye ayırmıştır. Ferguson’a göre, aynı anda konuşma ve söz kesme eylemlerinin sınıflandırılması şu şekildedir:

a) Aynı Anda Konuşma: Konuşmacılardan biri konuşmasını bitirmeden diğer konuşmacı konuşmasına başlar ve cümleleri bitene kadar, bir süre, her iki konuşmacı aynı anda konuşurlar. Fakat bu aynı anda konuşma eylemi konuşma sırası almada herhangi bir değişikliğe sebep olmaz. Konuşma karşılıklı olarak doğal seyrinde devam eder.

b) Sıradan Söz Kesme: İlk konuşmacı konuşmasının ortasındayken diğer konuşmacı kendi konuşmasına başlar. İlk konuşmacı konuşmasını bitirmeden konuşmadan çekilir ve böylece konuşma sırası ikinci konuşmacıya geçer.

c) Araya Girerek Söz Kesme: İlk konuşmacı konuşmasının ortasındayken diğer konuşmacı kendi konuşmasına başlatma girişiminde bulunur. Fakat birinci konuşmacı konuşmadan geri çekilmez ve konuşmasını tamamlar. İlk konuşmacının sözünü kesmeyen diğer konuşmacı ise konuşmadan çekilmek zorunda kalır ve konuşma sırası birinci konuşmacıya geçer.

d) Sessiz Söz Kesme: Konuşmacılardan biri konuşma sırası kendindeyken konuşması bitmeden susar. Bu sessizlik esnasında diğer konuşmacı konuşma sırasını alır ve kendi konuşmasını başlatır.

Ferguson, konuşmada baskın olan konuşmacının tespitinde konuşmacıların sözlerini tamamlayıp tamamlamadıklarını ve konuşma sırasını elde edip edemediklerini dikkate almaktadır. Ferguson’un sınıflandırmasına göre; sıradan söz kesme ve sessiz söz kesme

eylemlerinde sözü kesilerek konuşmasını tamamlayamayan konuşmacı baskın olmayan; sözü kesip konuşma sırasını almada başarılı olan konuşmacı ise konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir. Araya girerek söz kesme eyleminde; söz kesme girişimine rağmen söz sırasını alamayan konuşmacı baskın olmayan, konuşmasını tamamlayan ve konuşma sırasını kaybetmeyen konuşmacı ise baskın olarak tanımlanmaktadır. Aynı anda konuşma eylemlerinde ise hem konuşma sırası elinden alınmaya çalışılan hem de konuşma sırasını almaya teşebbüs eden konuşmacılar, kendi sözlerini tamamladıkları ve konuşma sırasını da ihlal etmedikleri için eşit olarak değerlendirilmektedir (Itakura, 2001).

Derek Roger, Peter Bull ve Sally Smith'in (1988) yayımladığı "Söz Kesme Eylemlerinin Sınıflandırılması için Kapsamlı Bir Sistemin Geliştirilmesi (İng. The Development of a Comprehensive System For Classifying Interruptions)" isimli makalelerinde aynı anda konuşma; konuşmacıların konuşma sırası alma düzenini bozmaksızın birlikte konuşmaları olarak tanımlanmaktadır. Roger ve arkadaşları, söz kesme eylemini ise söz kesme girişiminde bulunan konuşmacının kendi konuşmasını başlatması, böylece diğer konuşmacının konuşmadan çekilerek konuşma sırası alma düzeninin bozması olarak tanımlamaktadırlar.

Roger ve arkadaşları 18 erkek ve 18 kadın York Üniversitesi mezunu katılımcıyla araştırmalarını yürütmüşlerdir. İki denek grubu oluşturan araştırmacılar; ilk gruba karşılarındaki konuşmacının sözünü mümkün olduğu kadar sık kesmeleri, ikinci gruba ise konuşma sırasını kaybetmeden konuşmalarını bitirmeleri talimatını vermişlerdir. İki kişiden oluşturulan konuşmacı çiftlerden biri ilk denek grup mensubu diğer ise ikinci denek grubu mensuplarından seçilmiştir. Kaydedilen konuşmalardaki söz kesme eylemlerini inceleyen araştırmacılar, Ferguson'un geliştirdikleri alt kategorileri detaylandırmış ve 17 alt kategori oluşturmuşlardır (Roger ve arkadaşları, 1988). Bu 17 alt kategori belirlenirken; söz kesme eylemlerinin başarılı (söz kesme girişiminde bulunan konuşmacının konuşma sırasını alması, sözü kesilenin konuşmadan çekilmesi) ya da başarısız olması (sözü kesilmeye çalışılan konuşmacının konuşmadan çekilmemesi, konuşma sırasını vermemesi); söz kesme eylemlerinin sıklığı; sözü kesilen konuşmacının konuşma sırası kendine geldiğinde verdiği sözel tepki ya da söz kesmede başarısız olan konuşmacının konuşma sırası kendine geldiğinde verdiği sözel tepki değerlendirilmiştir.

1990'larda aynı anda konuşma ve söz kesme ile ilgili yapılan bazı araştırmalar ise konuyu tamamen farklı bir perspektiften ele almıştır. Bu dönemde yapılan araştırmalarda söz kesme eylemlerinin biçimsel özelliklerinden ziyade işlevsel özellikleri incelenmiştir.

Örneğin Marki-Tsilipakou (1994), Sack'ın (1963) konuşma analizi yöntemi ile Brown ve Levinson'ın (1987) yüz odaklı strateji modelini birleştirerek oluşturduğu alternatif sınıflandırmasında, kadın ve erkek konuşmalarını incelemiş ve katılımcılarının sözel eylemlerini aynı anda konuşma, yüzeysel söz kesme ve detaylı söz kesme olarak üç kategoriye ayırmıştır. Aynı anda konuşmayı, konuşmacıların ilk ya da son heceyi birlikte söylemeleri olarak tanımlamıştır. Konuşmacıların ilk iki ya da son iki heceyi birlikte söylemelerini yüzeysel söz kesme, ikiden daha fazla heceyi birlikte söylemeyi de detaylı söz kesme olarak adlandırmıştır. Kategorileri belirlerken iletişim sırasındaki olumlu ve olumsuz yüz olarak ifadeleri ve bu ifadeleri kapsayan söylemler dikkate almıştır.

2000'lerin başında Hiroko Itakura (2001) ise konuşmaya katılımda baskınlığı bir konuşmacının diğer konuşmacıyı konuşma hakları açısından, özellikle konuşmacının etkileşime katılımını etkileyen aynı anda konuşma ve söz kesme eylemleri yoluyla kontrol etme eğilimini ifade eder. Sadece söz kesme ve aynı anda konuşma eylemlerine göre değerlendirmelerini yapan Itakura'nın değerlendirme kriterleri örneklerle, detaylı bir şekilde bir sonraki başlıkta açıklanmıştır.

2.4.2.1. Aynı Anda Konuşma (Overlap)

Itakura'ya göre (2001) aynı anda konuşma, bir konuşmacının konuşmasının bitimine çok yakın bir yerde ya da hemen konuşmasının bitiminden önce karşısındaki konuşmacının kendi konuşmasını başlatması, böylece iki konuşmacının sözlerinin çakışmasıdır. Aynı anda konuşma eylemi, her iki konuşmacının konuşmaya dahil olmalarına rağmen konuşmanın gelişimine hiçbir katkı sunmaması bakımından problem yaratan bir sözel eylemdir. Itakura da Zimmerman ve West (1975) gibi aynı anda konuşmaları ise hatalar (İng. errors) olarak nitelendirmektedir.

Itakura (2001), aynı anda konuşma eyleminin konuşmada iki şekilde ortaya çıktığını ifade etmektedir. İlk olarak, bir konuşmacı konuşmasını tamamlamak için ısrar etmekte, bu durumda diğer konuşmacı konuşmadan geri çekilmektedir:

(41) M1 ve F1 isimli konuşmacılar seyahat hakkında konuşuyorlar. F1 kişisi, Roma'yı ziyaret etmek isteyen M1 kişisine, İtalyanca öğrenmesini tavsiye ediyor:

1 F1: Neyse ki bu kolejde İtalyanca kursu – ikinci ve üçüncü sınıf öğrenciler için – var ikinci dil olarak, evet.

2 M1: Oooo (=Öyle mi)

3 F1: İstersen...

[

4 M1: Fransızca mı, Almanca mı? İtalyanca mı?

5 F1: İta-, İtalyanca da ((sessizlik)) mm, evet mmm

6 M1: Hmmm (=anladım). (Itakura, 2001, s. 81)

Üçüncü ve dördüncü sıradaki konuşmalar aynı anda konuşma eylemine örnek oluşturmaktadır. Üçüncü sıradaki F1 isimli konuşmacı, konuşmasını bitirmeden dördüncü sıradaki M1 isimli konuşmacı kendi konuşmasını başlatmıştır. M1'in konuşmasını tamamlamadaki ısrarcı tutumu, F1'in konuşmayı bırakmasına neden olmuştur. Konuşmaya katılımda baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde; konuşma sırasını alan böylece konuşmanın gidişatını/yönünü belirleyen M1'in konuşmada baskın taraf olarak değerlendirilmektedir.

Diğer aynı anda konuşma eyleminde ise, her iki konuşmacı da sözleri çakışsa bile konuşmalarını bitirmektedir:

(42) M4 isimli konuşmacı, F4 isimli konuşmacıya, yarı zamanlı çalıştığı işin maaşını yükseltmesinde etkisi olacak bilgisayar sertifikasını almak için herhangi bir çalışma yapıp yapmadığını soruyor:

1 F4: Sakın sakın sorma.

[]

2 M4: Konuşmak istemiyor musun?

3 F4: Sorma

4 M4: Peki (Itakura, 2001, s. 81)

Birinci ve ikinci sıradaki konuşmalar aynı anda konuşma eylemine örnek oluşturmaktadır. Her iki konuşmacı da aynı anda konuşmaya başlamış, konuşmalarını tamamlamışlardır. Fakat konuşmacılardan hiçbiri konuşma sırası almada başarılı olamamıştır. Konuşmaya katılımda baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde, bu konuşma kesitinde baskın bir konuşmacı bulunmamaktadır. Diğer taraftan, aynı anda konuşma eylemi sonrasında F4 isimli konuşmacı, konuşma sıranı alıp konuşmanın gidişatını/yönünü belirlememiştir. Dolayısıyla, üçüncü ve dördüncü sıradaki konuşmalar, konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde F4, konuşmada baskın taraf olarak nitelendirilmektedir.

2.4.2.2. Söz Kesme (Interruption)

Söz kesme tıpkı aynı anda konuşma gibi konuşma sürecini olumsuz yönde etkileyen bir sözel eylemdir. Itakura da Zimmerman ve West (1975) gibi söz kesme eylemlerini konuşma sırası almada ortaya çıkan ihlaller (İng. violations) olarak nitelendirmektedir. Itakura söz kesme eylemlerini sözü kesen ve sözü kesilen konuşmacıların tepkilerine göre değerlendirmektedir.

Aşağıda Itakura tarafından kaydedilmiş bir konuşma kesitinde, sözü kesilen konuşmacının konuşmadan geri çekildiği bir söz kesme eylemi örneği ve değerlendirmesi mevcuttur:

(43) M3 ve F3 isimli konuşmacılar,seyahat anıları hakkında konuşuyorlar. M3 Okinawa ya yapacağı bir gezi planı hakkında F3 e bilgi veriyor:

- 1 F3: *ah! Yani s-, sen er- kamp mı yapıyorsun?*
- 2 M3: *kamp yapmak=*
- 3 F3: *kamp yapmak=*
- 4 M3: *=evet fakat er- biz=*
- 5 F3: *=yüzecek misin?*
- 6 M3: *evet.*
- 7 F3: *elbette Okinawa da. (Itakura, 2001, s. 82)*

Beşinci sıradaki konuşmada F3 isimli konuşmacı M3 isimli konuşmacının söz henüz bitmeden kendi konuşmasını başlatmıştır. F3 konuşmasını başlayıp, sözünü tamamlarken M3 konuşma sırası kendisinde olmasına rağmen konuşmasını tamamlayamamakta ve konuşmadan geri çekilmektedir. Bu durumda gösteriyor ki sıra alma kurallarını F3 ün ihlal etmesinden dolayı M3 etkileşime katılmaktan alıkonulmuştur. Bu konuşma kesiti konuşma sırası almada baskınlık ölçütüne göre değerlendirildiğinde, söz kesen F3 konuşmada baskın taraf olarak değerlendirilmektedir.

Bir önceki örnekten farklı olarak Itakura tarafından kaydedilmiş bir başka konuşma kesitinde, sözü kesilen konuşmacı konuşmadan geri çekilmemiş, kendi sözünü tamamlamıştır:

F7 ve F8 isimli konuşmacılar yarı zamanlı işleri hakkında konuşuyorlar:

- 1 F8: *Ne tür işi seviyorsun?*
 2 F7: *ah! Ben (gülüşmeler) çok kolayı seviyorum sanki eğer ben=*
 (
 3 F8: *ve...*
 4 F7: *=şansım olursa tokyo Disneyland de çalışmak isterim. Çünkü orası bence orası eğlenceli fakat ben ... (Itakura, 2001, s. 82)*

Üçüncü sırada F8 konuşmanın ortasında F7'nin sözünü kesmektedir. Sözü kesilmesine rağmen F7 konuşma sırasını almakta ve sözünü tamamlamaktadır. Dolayısıyla bu konuşma kesitinde sözü kesilmesine rağmen sözünü tamamlayan F7 konuşmada baskın olan taraf olarak değerlendirilmektedir.

Aynı anda konuşma ve söz kesme eylemlerinin sayısal olarak değerlendirilmesiyle tespit edilen konuşmaya katılımında baskınlık ölçütünde, aynı anda konuşma eylemi gerçekleştikten sonra söz sırasını alan ve daha fazla söz kesme eylemi gerçekleştiren konuşmacı konuşmada baskın taraf olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Itakura'nın konuşmada baskınlık yöntemine göre ele alınan üç değerlendirme ölçütü arasında ikinci en belirleyici ölçüt konuşmaya katılımında baskınlık ölçütüdür (Itakura, 2001).

2.4.3. Nicel Baskınlık (Quantitative Dominance)

Nicel baskınlık, tüm konuşma boyunca konuşmacıların yaptığı katkının değerlendirilmesidir. Yürütülen çoğu konuşmada baskınlık araştırmasında, konuşmacıların yaptıkları katkı değerlendirilirken; kullandıkları kelime sayısı ve konuşma sürelerinin uzunluğu dikkate alınmıştır. Örneğin; Carole Edelsky'in 1981 yılında yayımladığı "Konuşma kimin elinde? (İng. Who's got the floor?)" isimli makalesinde kadın ve erkek konuşmaları nicel açıdan değerlendirilmiş, bu değerlendirmede konuştukları kelime sayısı ve konuşma süreleri dikkate alınmıştır. Neticede, erkek konuşmacıların kadın konuşmacılardan daha fazla kelime kullandıkları ve daha uzun süre konuştukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Linell ve arkadaşlarının 1988'de yayımladığı "Karşılıklı konuşmalarda etkileşimsel baskınlık: soru-cevap analizi (İng. Interactional dominance in dyadic communication: a presentation of initiative-response analysis)" isimli makalesinde evli çift, öğretmen-öğrenci, doktor-hasta, hâkim-sanık, polis-suçlu, yetişkin-çocuk... vd. konuşmaları incelenmiş ve farklı ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Konuşmaların nicel baskınlık değerlendirilmesinde konuşulan kelime sayısı ve konuşma süreleri dikkate

alınmıştır. Araştırma sonucunda sosyal statü açısından daha üst durumda bulunan öğretmen, doktor, hâkim, polis, yetişkin... vd. konuşmacıların daha fazla kelime kullandıkları ve daha uzun süre konuştukları tespit edilmiştir.

Yürütülen birçok araştırmada, nicel baskınlığın tespiti için kullanılan kelime sayılarına ve konuşma sürelerine ait sayısal veriler kullanılmış olsa da Itakura araştırmalarında nicel baskınlık için sadece kullanılan kelime sayılarına ilişkin verilere yer vermiştir. Çünkü Itakura'ya göre (2001), konuşmacıların konuşma hızları farklılık gösterebilmektedir. Bu durumda, nicel baskınlığın tespitinde konuşmacıların konuşmaya olan katkıları hakkında doğru olmayan sonuçlar vermektedir. Örneğin; daha az kelime kullanıp konuşmaya daha az katkıda bulunan bir kişi, muhatabından daha yavaş konuştuğu için konuşma süresinin uzun olabilmektedir. Tam aksi şekilde; bir konuşmacı, daha fazla kelime kullanmasına rağmen muhatabından daha hızlı konuştuğu için daha kısa konuşma süresine sahip olabilmektedir. Her iki durumda da konuşmacılar kullanılan kelime sayısı ve konuşma süresi dikkate alınarak nicel baskınlık açısından bir değerlendirme yapıldığında, ortaya çelişkili sonuçlar çıkmaktadır. Dolayısıyla, konuşmacıların konuşma hızlarındaki farklılık göz önünde bulundurularak, nicel baskınlığın tespitinde sadece konuşulan kelime sayısına bakılmalıdır.

Nicel baskınlığı diğer baskınlık ölçütlerinden ayıran en belirgin özellik; konuşma sırası almada baskınlık değerlendirme ölçütünde soru-cevap çiftlerinin ve konuşmaya katılımda baskınlık ölçütünde ise söz kesme ya da aynı anda konuşma eylemlerinin bulunduğu konuşma bölümleri değerlendirilirken, nicel baskınlıkta tüm konuşma değerlendirilmektedir.

Itakura'nın konuşmada baskınlık analizi yönteminde ele aldığı üç değerlendirme ölçütünün arasında en az belirleyici olan ölçüt nicel baskınlık ölçütüdür (Itakura, 2001).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Betimsel nitelikteki bu araştırmada kaynak tarama modeli kullanılmıştır. Kaynak tarama, belirlenen araştırma konusuna ilişkin var olan kaynak ve belgeleri inceleyerek araştırmanın tarihsel bir perspektife oturtulmasına yardımcı olan bir araştırma modelidir (Karasar, 2008).

Kaynak tarama modeli ile araştırma kapsamında problem durumu olarak belirlenen: “Toplumdilbilim çalışmalarında konuşmanın yeri ve önemi nedir? Toplumdilbilim çalışmalarındaki konuşmada analizi örnekleri nelerdir? Konuşmada baskınlık analiz yöntemi nedir? Konuşmada baskınlık analiz yönteminde kullanılan değerlendirme ölçütleri nelerdir, nasıl değerlendirilir?” sorularına cevap niteliği oluşturan önceki araştırmalar incelenmiş, elde edilen veriler tarihsel ve kavramsal olarak sınıflandırılmış ve derlenen bilgiler metne dönüştürülmüştür.

Araştırmanın hazırlık aşamasında ilk olarak ön kaynak taraması yapılmıştır. Bu aşamada, araştırmanın amacı ve konusu genel hatlarıyla saptanmış ve araştırma konusunun detaylı konu başlıklarını belirleyebilmek için yazılı kaynaklar incelenmiştir. Ön kaynak taraması sonrasında, araştırma için belirlenen konu başlıklarına uygun tüm ana ve önemli kaynaklara ulaşabilmek için detaylı kaynak taraması yapılmıştır. Bu ikinci hazırlık aşamasında kütüphane kaynaklarından ve internet veri tabanlarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın yazım aşamasında ise genelden özele, geçmişten güncele doğru uzanan bir anlatım üslubu kullanılmıştır. Derlenen bilgilerde araştırma konusuyla ilgili geçmişte kimin, nerde, nasıl ve ne tür çalışmalar yaptığına yer verilmiş, önceki bilgilerle güncel bilgiler ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak, yazılı dokümanlardan faydalanılmıştır. Araştırma konusu hakkında Türkiye’de yayınlanan bilimsel çalışma sayısının az olması sebebiyle daha çok yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu noktada,

yabancı yayınların bulunduğu elektronik dergi ve kitaplara internet ortamından ulaşılmıştır. Yine, internet üzerinden hizmet veren YÖK tez tarama portalından faydalanılmıştır. Ayrıca, kütüphane veri tabanları kullanılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde, her bir ana başlık ve alt başlık için kavramsal ve kronolojik sınıflandırma yapılmıştır. Kavramsal sınıflandırmada, tümden gelim yöntemi kullanılmıştır. Ele alınan kavram önce en genel hatlarıyla açıklanmıştır. Daha sonra ise bu kavrama ait özel bilgiler alt başlıklar halinde ifade edilmiştir. Kronolojik sınıflandırmada ise hem ana başlıklar hem alt başlıklar için ulaşılan veriler geçmişten günümüze sıralanmıştır.

4. BULGULAR

Araştırma çerçevesinde belirlenen problemlere cevaben ulaşılan bulgular şu şekildedir:

1. Toplumdilbilim çalışmalarında konuşmanın yeri ve önemi nedir? : Konuşma; fen bilimleri, sağlık bilimleri, sosyal bilimler gibi farklı birçok bilimsel alanın hem araştırma konusu hem de veri toplama aracı olmuştur. Konuşma, toplumsal hayatı düzenleyen ve devam ettiren önemli dinamiklerden biri olması sebebiyle toplumsal değişkenler ve dil kullanımları üzerine çalışmaların yapıldığı toplumdilbilim alanında da sıklıkla kendine yer bulmuştur. 1980'lerden itibaren bir bilim dalı olarak kabul edilen toplum dilbilim çalışmaları incelendiğinde konuşmanın hem ilk yapılan çalışmalarda hem de günümüzdeki çalışmalarda popülerliğini koruduğu görülmektedir. Bu durumda; toplumdilbilim çalışmaları ve konuşmanın birbirinden ayrılmaz iki kavram olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2. Toplumdilbilim çalışmalarındaki konuşmada analizi örnekleri nelerdir? : Toplum dilbilim çalışmalarında konuşma kadar popüler olan bir başka araştırma konusu konuşma odaklı analizi yöntemleridir. Farklı araştırmacılar, farklı sorulara cevap bulmak için konuşma odaklı farklı analiz yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu konuda en bilindik ve geliştirilen yeni analiz yöntemlerine temel oluşturan analiz yöntemler; Harvey Sacks ve arkadaşlarının geliştirdiği konuşma analizi yöntemi, Sinclair ve Coulthard'ın geliştirdiği söylem analizi yöntemi ve Linell'in geliştirdiği diyalog analizi yöntemidir.

3. Konuşmada baskınlık nedir? : Konuşmada baskınlık üzerine çalışmalar yürüten araştırmacıların farklı tanımlamaları olsa da konuşmada baskınlık en genel haliyle konuşma sürecinde bir konuşmacının diğer konuşmacıdan daha fazla konuşmaya dâhil olması, konuşmanın konusunu belirlemesi, konuşmaya daha fazla katkı sunması olarak tanımlanmaktadır.

4. Konuşmada baskınlık analiz yönteminde kullanılan değerlendirme ölçütleri nelerdir, nasıl değerlendirilir? : Hiroko Itakura tarafından geliştirilen konuşmada baskınlık analiz yönteminin üç temel ölçütü vardır. İlk değerlendirme ölçütü, konuşma sırası almada baskınlık ölçütüdür. Bu ölçütte konuşmacılar, başarılı kontrol eylemleri ve kontrol teşebbüsü eylemlerine göre değerlendirilmektedir. Konuşmacılar arasında en fazla başarılı kontrol eylemi gerçekleştiren, konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir. İkinci değerlendirme ölçütü, konuşmaya katılımıdır. Bu ölçütte konuşmacılar, aynı anda konuşma ve söz kesme eylemlerine göre değerlendirilmektedir. Konuşmacılar arasında aynı

anda konuştuktan sonra konuşma sırasını alan ve karşısındaki konuşmacının sözünü kesip konuşmadan çekilmesini sağlayan konuşmacı konuşmada baskın olarak nitelendirilmektedir. Son değerlendirme ölçütü ise nicel değerlendirme ölçütüdür. Bu ölçütte konuşmacılar, kullandıkları kelime sayısına göre değerlendirilmektedir. Konuşma süreci boyunca daha fazla kelime kullanan konuşmacı konuşmada baskın olarak değerlendirilmektedir.

5. TARTIŞMA

Türkiye’de üzerinde henüz detaylı bir çalışma yürütülmemiş olan konuşmada baskınlık analiz yönteminin ilkelerini, sınıflandırılmasını, veri toplama süreçlerini ve çözümlenmelerini tanıtmayı amaçlayan bu tez çalışmasında, toplumdilbilim çalışmalarında yer alan konuşma, konuşma odaklı analizi yöntemleri, konuşmada baskınlık analiz yöntemi ele alınmış ve bunlara ilişkin bilgiler derlenmiştir.

Araştırmada, toplumdilbilim çalışmalarında konuşmanın yeri ve önemi bu konu üzerine yapılan önceki çalışmalar referans gösterilerek ifade edilmiştir. Toplumdilbilim çalışmalarında genişçe yer bulan konuşma odaklı analiz yöntemleri tanıtılmıştır. Konuşmada baskınlık kavramı hakkında bilgi verilmiş, bu kavram üzerine yapılan önceki çalışmalarla konuşmada baskınlık detaylıca ele alınmıştır. Son olarak ise, Hiroko Itakura tarafından geliştirilen konuşmada baskınlık analiz yönteminin içeriği, değerlendirme ölçütleri ve değerlendirme süreci örneklerle açıklanmıştır.

Nitel bir araştırma olan bu derleme çalışması, analiz yöntemlerini derleyen benzer akademik çalışmalarla kıyaslandığında, toplumdilbilim alanında çalışan araştırmacılara yeni araştırma alanlarının sunulacak düzeyde hazırlanmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

“Hiroko Itakura’nın Konuşmada Baskınlık Analiz Yönteminin İncelenmesi” isimli bu araştırma ile derlenen bilgiler; toplumdilbilim alanında konuşma, konuşma odaklı analiz yöntemleri üzerine çalışmalar yürüten araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Ayrıca, bu araştırma konuşmada baskınlık analiz yöntemini detaylı ve örneklerle açıklamaktadır. Türkiye’de konuşmada baskınlık analiz yöntemi her yönüyle ele alan bir araştırmanın henüz yapılmamış olduğu, var olan çalışmalarda ise konuya ilişkin birkaç başlık üzerinde durulduğu göz önünde bulundurulursa, bu araştırma toplumdilbilim alanında çalışmalar yürüten Türkiye’deki araştırmacılara yeni araştırma alanlarının sunacaktır.

Sunulan bu araştırmanın, yeni araştırmalara temel oluşturabileceği düşünüldüğünde, gelecekteki araştırmalarla ilgili aşağıdaki öneriler değerlendirilebilir:

- Bu araştırma bir derleme çalışmasıdır. Araştırma konusu üzerine yapılacak bir başka araştırmada, konuşmada baskınlık analizinin kullanıldığı bir uygulama yapılabilir.
- Toplumdilbilim temelli konuşmada baskınlık analizi araştırması farklı sosyolojik değişkenlere göre çeşitlendirilebilir.
- Konuşmada baskınlık analiz yöntemi kullanılarak yapılan çalışmaların çoğunda tek dil üzerine odaklanılmıştır. Yapılacak yeni bir araştırmada örneklem grubu olarak iki dilli ya da çok dilli bireyler tercih edilebilir.

7. KAYNAKÇA

- Adelsward, V., Aronsson, K., Jönsson, L., & Linell, P. (1987). The Unequal Distribution of Interactional Space: Dominance and Control in Courtroom Interaction. *Text - Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*, 313-348.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Cilt 1). Ankara: TDK Yayınları.
- Alibal, M. (1994). Projektif Testlerle Kişilik Değerlendirilmesi Özellikler ve Materyal. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 193-209.
- Altmışdört, G. (2013). Dil Edinimi Ve Dil Öğrenimi Olgusuna Beyin ve Dil Gelişimi Açısından Bir Bakış. *Ege Eğitim Dergisi*, 41-62.
- Arikdal, A. U. (2006). *A Conversational Analysis of Classroom Discourse in ELT Context at Çukurova University*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Atakan, M. (2013). *Sözel Etkileşimde Toplumsal Cinsiyet Kuruluşu ve Akran Kültürü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Atar, C. (2017). Konuşma Çözümlemesi ve Uygulamalı Dilbilim. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 17-25.
- Atkins, A. (2015, Nisan 2017). *Sinclair And Coulthard's IRF Model in A One-To-One Classroom: An Analysis*. University of Birmingham: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/csdp/Atkins4.pdf> adresinden alındı
- Bernstein, B. (2010). Dilsel Kodlar. Ü. T. (Ed.) içinde, *Sosyolojide Temel Fikirler* (s. 195-202). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Bulut, Y. (2015, Haziran 09). *Sosyolojiye Giriş*. Scribd.com: <https://tr.scribd.com/document/120273472/> adresinden alındı
- Cengiz, Ö. (2013, Haziran). Türk Annelerinin Çocuklarına Kitap Okurken Kullandıkları Dil. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, s. 97-114.
- Cockayne, M. (2017, Nisan 20). *Applying The Sinclair And Coulthard Model Of Discourse Analysis To A Student-Centered EFL Classroom*. Birmingham University: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/csdp/EssayBankMod4Cockayne.pdf> adresinden alındı
- Dağabakan Öztürk, F. (2012). Toplumdilbilimsel Bir Kavram Olarak Kadın-Erkek Dil Ayrımına Türkçe Ve Almanca Açısından Bir Yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 87-106.

- Dal, V. (2009). *Farklı Kişilik Özelliklerine Sahip Bireylerin Risk Algularının Tüketici Davranışları Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Dinçer, A. (2008). *A Discourse Analytical Study On Teachers' Oral Instructions In EFL Classrooms*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Edelsky, C. (1981). Who's got the floor? *Language in Society*, 383-421.
- Gündoğan, N. Ü. (2005). Öğrenme ve Davranışlarda Sol ve Sağ Beyin Yarım Kürelerinin Foksiyonel Asimetrisinin Önemi. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 333-336.
- Güven, A. (2012a). Toplumsal Dilbilimin Kapsamı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55-62.
- Güven, A. (2015). *Türkiye'de Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplumsal Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi: Pamukkale Üniversitesi, Denizli .
- Güven, A. (2015b). *Türkiyede Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplumsal Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*. Pamukkale Üniversitesi, Denizli: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güz , N., Huber, E., Semenoğlu, O., & Öztokat, E. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (2 b.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Itakura, H. (2001). *Conversational Dominance an Gender*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Itakura, H. (2004). Gender and Conversational Dominance in Japanese Conversation. *Language in Society*, 223-248.
- Jefferson G., Schegloff E.A., (1992). *Harvey Sacks: Lecture on Conversation*. Oxford UK&Cambridge UK: Blackwell Publishers.
- Jones, S. (2017, Nisan 2017). *Application of the Sinclair and Coulthard Discourse Model to a Korean University English Conversation Course*. University of Birmingham: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/cels/essays/csdp/JonesSD.pdf> adresinden alındı
- Kıran, Z., & Kıran, A. (2010). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Konuşma*. (2016, Nisan 29). Wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Konuşma> adresinden alındı
- Linell, P. (2005). Towards a Dialogical Linguistics. *Proceedings of the XII International Bakhtin Conference* (s. 157-172). Finland: Department of Languages, University of Jyväskylä.

- Linell, P. (2017, Mayıs 04). *Essentials of Dialogism*. citeseerx.ist.psu.edu:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.203.831&rep=rep1&type=pdf> adresinden alındı
- Linell, P. (2017, Nisan 28). *What is Dialogism*. cspeech:
<http://cspeech.ucd.ie/Fred/docs/Linell.pdf> adresinden alındı
- Linell, P., Gustavsson, L., & Juvonen, P. (1988). Interactional Dominance in Dyadic Communication: a Presentation of Initiative-Response Analysis. *Linguistics*, 415-442.
- Makri-Tsilipakou, M. (1994). Interruption Revisited: Affiliative vs. Disaffiliative Intervention. *Journal of Pragmatics*, 401-426.
- Nazlı, E. (2016). Toplumdilbilime Genel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 37-66.
- Onan, B. (2010). Beynin Bilişsel İşlevleri Üzerine Yapılan Araştırmalar ve Ana Dili Eğitimine Yansımaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 521-561.
- Özbay, M., & Barutçu, T. (2013). Dil Psikolojisi ve Türkçe Öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 933-973.
- Roger D. , Bull P. , Smith S. (1988). The Development of a Comprehensive System for Classifying Interruptions. *Journal of Language and Social Psychology*, 27-34.
- Seikkula, J. (2002). Open Dialogues with Good and Poor Outcomes for Psychotic Crises: Examples from Families with Violence. *Journal of Marital and Family Therapy*, 263-274.
- Sert, O., Balaman, U., Can Daşkın, N., Büyükgüzel, S., & Ergül, H. (2015). Konuşma Çözümlemesi Yöntemi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1-43.
- Spolsky, B. (2003). *Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Stratfort, J. (1998). Women and Men in Conversation: a Consideration of Therapists' Interruptions in Therapeutic Discourse. *Journal of Family Therapy*, 383-394.
- Tarcan, A. (2010). *Soru Cümleleri Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Tekdemir Yurttaş, G., Atakan, M., & Tezerişir, A. (2011). Sözel Etkileşimde Cinsiyet ile Söz Kesme ve Çakışma Arasındaki İlişki. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 105-117.
- Topbaş, S. (1999). *Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi ile Değerlendirilmesi ve KonuşmaDillerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Topbaş, S. S. (1994). *Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi ile Değerlendirilmesi ve KonuşmaDillerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi: Anadolu Üniversitesi ,Eskişehir.
- Uslu, M. (2013). Müzik Eğitimi aracılığıyla Aynı Yaş Gruplarının Sosyo-Kültürel Değişimlerinin ve Gelişimlerinin Sağlanması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 197-202.
- Vardar, B. (2001a). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Vardar, B. (2001b). *Genel Dilbilim Dersleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics* (5 b.). Oxford: Blackwell Publishing.
- Zan, B. (2005). *Adana İli Merkez Seyhan ve Yüreğir İlçeleri İlköğretim Okullarının 1. ve 2. Sınıflarına Devam Eden Öğrencilerin Konuşma Bozuklukları Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Zimmerman, D., & West, C. (1975). Sex Roles Interruptions and Silence in Conversation. B. Thorne , & N. Henley içinde, *Language and Sex: Difference and Dominance* (s. 105-129). Massachusetts: Newbury House Publishers.

8. ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ	
Adı ve Soyadı	Fatma AYDIN
Doğum Tarihi	26.06.1986
Doğum Yeri	Kayseri
e-mail	fatmaa.aydin@dicle.edu.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ					
OKULLAR	MEZUN OLDUĞU OKUL	BÖLÜMÜ	YERİ	MEZUNİYET YILI	SÜRE
Lise	Melikgazi Şeker Lisesi	Yabancı Dil İngilizce	Kayseri	2003	4
Lisans	Anadolu Üniversitesi	Fransızca Öğretmenliği	Eskişehir	2009	5
Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi	Fransızca Dili Eğitimi	Diyarbakır	2019	3

İŞ DENEYİMLERİ			
TARİHLER	DENEYİMİN GEÇTİĞİ KURUM/KURULUŞ	ALANLAR	YER
2018 - ...	Dicle Üniversitesi	Dış İlişkiler Ofisi	Diyarbakır
2011 - 2018	Dicle Üniversitesi	Proje Koor. Uyg. Ve Arş. Merkezi	Diyarbakır
2009 - 2010	Hotamış Mehmetçik İlköğretim Okulu	İngilizce Öğretmeni	Konya
2006 - 2009	Ayvalık Sarımsaklı Grand Milano Hotel	Önbüro/Santral	Balıkesir

KİŞİSEL VE MESLEKİ GELİŞİMLE İLGİLİ SERTİFİKA VE KURS BİLGİLERİ	
25 Nisan 2017	Öfke ve Stres Kontrolü İzgören Akademi – (Diyarbakır)
05/06 Nisan 2017	Sunum Teknikleri İzgören Akademi – (Diyarbakır)
16 Mart 2017	Zaman Yönetimi İzgören Akademi – (Diyarbakır)
09/10 Mart 2017	İletişimin 5 Anahtarı İzgören Akademi – (Diyarbakır)
27 Mayıs/ 07 Haziran 2013	Kekemeliği Önlemeye Yönelik Avrupa'daki Modern Terapi Yöntemlerinin İncelenmesi Eğitimi Thomas More Üniversitesi - (Belçika Anvers)
18 Aralık 2011	Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Görülen Dil ve Konuşma Bozuklukları: DİLGEM İşitme ve Konuşma Bozuklukları Merkezi – (Diyarbakır)
06 Haziran/ 06 Temmuz 2011	Temel Psikoloji Sertifikası Eğitimi: Psikologlar Ve Psikiyatristler Derneği Temel Psikoloji Sertifikası - (Online Eğitim)
28/30 Mayıs 2011	6. Uluslararası Dil ve Konuşma Bozukluğu Kongresi: Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Bozukluğu Merkezi - (Eskişehir)
01/25 Mart 2011	Kariyer Koçluğu Eğitimi: Dicle Üniversitesi AB Proje Koordinasyon Ofisi - (Diyarbakır)
15 Ekim 2007/ 08 Şubat 2008	Yabancı Diller (İngilizce Kurs Bitirme Sertifikası): Eskişehir Osmangazi Üniversitesi MEB Sertifikası - (Eskişehir)

PROJELERLE İLGİLİ SERTİFİKA VE KURS BİLGİLERİ	
09-10 Mayıs 2018	Erasmus + Yükseköğretim Yeni Başlayanlar Toplantısı: Ulusal Ajans - (Ankara)
15 Nisan 2014	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Hibe Programları Sosyal İçerme Hibeleri Proje Ön Teklifi Hazırlama Eğitimi: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Avrupa Birliği Fonları Koordinasyon ve Uygulama Merkezi - (Diyarbakır)
22/26 Ocak 2013	Sosyal Girişimcilik Eğitimi: Ulusal Ajans - (Antalya)
24/27 Aralık 2012	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Gençlik Projeleri Eylem 1.2 Proje Öncesi Eğitimi: Ulusal Ajans - (Antalya)

10/12 Ekim 2011	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Hibe Programları Nihai Rapor Hazırlama Eğitimi ve Kapanış Fuarı - II: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Avrupa Birliği Fonları Koordinasyon ve Uygulama Merkezi - (Şanlıurfa)
14/17 Nisan 2011	3. Eurodesk Temas Noktası İrtibat Kişilerine Yönelik Eğitim: Ulusal Ajans - (Ankara)
09/10 Mayıs 2018	Erasmus+ Yükseköğretim Yeni Başlayanlar Toplantısı: Ulusal Ajans – Ankara

GÖREVLİ OLUNAN PROJELER BİLGİLERİ	
Projenin Adı	First International Staff Week
Proje Sunulan Kurum	Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü
Proje Başvuru Dönemi	2018
Görev	Araştırmacı
Projenin Adı	Dicle Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisinin Uluslararasılaştırılması Projesi
Proje Sunulan Kurum	Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü
Proje Başvuru Dönemi	2018
Görev	Araştırmacı
Projenin Adı	Dil ve Konuşma Terapisi Uygulamaları ve Dil ve Konuşma Terapistliği Mesleği
Proje Sunulan Kurum	Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü
Proje Başvuru Dönemi	2017
Görev	Araştırmacı
Projenin Adı	Diyarbakır'da Butik Pastacılık Kalitesinin Arttırılması
Proje Sunulan Kurum	Karacadağ Kalkınma Ajansı
Proje Başvuru Dönemi	2017
Görev	Proje İrtibat Kişisi
Projenin Adı	Erasmus+ Yenilik Ve İyi Uygulamaların Değişimi İçin İşbirliği Proje Hazırlama Eğitimi
Proje Sunulan Kurum	Karacadağ Kalkınma Ajansı
Proje Başvuru Dönemi	2017
Görev	Proje İrtibat Kişisi

Projenin Adı	Genç Akademisyenlerin İletişim ve Sunum Yapma Becerilerinin Geliştirilmesi Atölye Çalışması
Proje Sunulan Kurum	Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü
Proje Başvuru Dönemi	2017
Görev	Proje Katılımcısı

Projenin Adı	Erasmus+ ile Avrupa Fırsatları
Proje Sunulan Kurum	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Eurodesk Birimi
Proje Başvuru Dönemi	2014
Görev	Proje İrtibat Kişisi

Projenin Adı	Geçmişten Geleceğe Nişan Al
Proje Sunulan Kurum	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Gençlik Programları
Proje Başvuru Dönemi	2013
Görev	Proje Katılımcısı

Projenin Adı	Fobiniz Değil Hobiniz Olsun
Proje Sunulan Kurum	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Gençlik Programları
Proje Başvuru Dönemi	2012
Ortak(lar)	Norveç
Görev	Proje Katılımcısı

Projenin Adı	Benimle Oynar mısın?
Proje Sunulan Kurum	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Gençlik Programları
Proje Başvuru Dönemi	2013
Görev	Proje Yasal Temsilcisi

Projenin Adı	Kekemeliği Önlemeye Yönelik Avrupa'daki Modern Terapi Yöntemlerinin İncelenmesi
Proje Sunulan Kurum	AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Leonardo Da Vinci Hibe Programı (Mesleki Eğitim)
Proje Başvuru Dönemi	2012
Ortak(lar)	Belçika Thomas More Üniversitesi Dil ve Konuşma Bozuklukları Bölümü
Görev	Proje İrtibat Kişisi

Projenin Adı	Gençlerin İstihdam Edilebilirliğinin Arttırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi
Proje Sunulan Kurum	MFİB İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı
Proje Başvuru Dönemi	2009
Görev	Proje Katılımcısı